

ÅRSHEFTE 2014

 Byneset historielag

Vi feirer

GRUNNLOVSJUBILEET
1814-2014

19. ÅRGANG

Utdrag fra

Natt ved Kvistingen

(Trondheim i tusen år)

av Torleif Andersen

*En vår og sommer flyer
Med høstens vinger over Storheia – mot sør.
September – og kveld ved Kvistingen.*

*Gåseplog, rypeskratt, rødvingetrostens
lyse tankestrek på mørke ark.*

*Støy fra byen?
Er det klokken ved Mariakirken
som varslar brann eller ufred?
Eller er det Olav Tryggvason
som let seg hylle som konge på Øyreting?
Kanskje er det kuwlungane
som bryt ned borga Zion?
Eller våpengny frå slaget på Kalvskinnet?
-- Erling fall --*

*Et gulnet blad faller mot jorden.
Det blir natt over Bymarka.*

*Et bål ved Kvistingen, sus i mørket -
de mange svunne steg på vandring
over Gaularåsen – helt fra Viken kom de -
mannemål frå drakar tjelda i Skipakrok -
på Nidarholm blåser nattevinden
gjennom skjegget stakehode.*

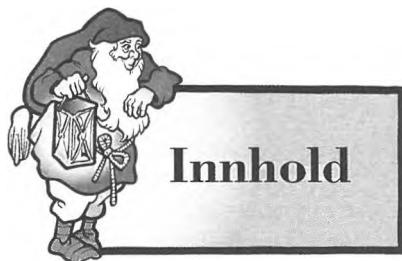
*Ein bodskap kjem i nattestilla;
Tambarskjelve tungt er fallen!
Einar, høvding, hogge ned i skume stova;
Sigurdsonens menn det var.
Stor han var imellom stormenn,
gramen gjæve ifrå Gimsar,
husbond god til Husaby.
Eindride og for sverdet segna;
tungt å gløyma, vondt å minnast
nidingsdåden attmed Nidarosen.*

*Det pustar i baret, i tusener nåler
- er det de fattiges tanker gjennom tusen år?
Er det blådegnenes sang, korguttenes
forstummende røster som synger?*

Litt mer ved til bålet -

Torleif Andersen er oppvokst på plassen Bergan på Hangersletta. Oldebarn av Anne og Kristen Bergan som han skriver om i diktet Messingsong som ble oppført i Henning Sommero sin versjon ved åpningen av Bynesaulaen 25 Oktober.

Til alle Bynesinger	4
70-års jubileum for frigjøringen av Finnmark	6
Hårarbeider	14
Tuntrær og merkestrær	18
For 100 år siden	21
Aftenskolekursuset	25
The Independent Record 17 April 1945	25
Byvikens Ungdomsforenings avis «Byvikingen» søndag 13.januar 1895	25
«Dagbok fra krigen» av Henry Markus Berg	26
Fra husmoderens raadgiver 1891	29
Ole E. Fallan	30
Ole A. Braa	31
Onsøyhåggån 2014	32
Kulturdag i Onsøyhåggån søndag 24.august	33
Utbryterkongen Gjest Baardsens (1791 – 1849) Trondhjemstid	35
Brev hjem	38
Engen Grøfteplog 100 år	40
LØSNINGER PÅ JULENØTTER 2013	42
JULEQUIZ 2014	43
Julegavetips	46

Bilder

Inge Olav Berg og oppgitt under bildene.
 Forsidebilde, Ingjerd Opland, kake på jubileumsgudstjenesten.
 Baksidebilde, Sissel Haugrønning.

I redaksjonen

Inge Olav Berg, Erik Klomsten og Sissel Haugrønning.

Medlemskontingent

Kr 100,- pr. person.
 Se giroinnlegg i midten av heftet. Husk å skrive på hvem innbetalingen er fra og merke medlemskontingent eller gave.

Historielagets møter 2014

Årsmøtet 2. mars 2015
 Vårsmøtet 24. april 2015
 Begge i Rye Skole og samfunnshus kl 1900
 Historielagets arrangementer vil i tillegg til lagets hjemmeside og Facebook bli annonsert i Menighetsbaldet og idrettsbladet!

Har du en historie fra Byneset, eller noe lignende – lang eller kort, som du mener kan være av interesse for neste års juleblad, så er det bare å ta kontakt med Historielaget.

Til alle Bynesinger!

Vi har lagt et merkeår bak oss på mange måter:

Jeg starter med været og med vinteren. Den mest snøfattige i manns minne. Etter høststormene Hilde og Ivar, som felte mye skog, især ungskog, fikk vi barfrossten som svidde lyng og busk, og som sammen med den tørre sommeren ga oss et dårlig bærår.

Unntaket var molta som slo til for fullt. For gras og korn ble det også et kronår.

Vi har nok alle hørt av våre forfedre om sommeren 1930 med Trøndelagsutstillingen da sola aldri gikk ned. Nå har også vi fått "vår sommer," sommeren 2014.

Den store kulturbegivenheten på Byneset i år var åpningen av Bynesaulaen ved Spongdal nye skole 25. oktober med Messingsong. Musikk av Henning Sommero og tekst av Torleif Andersen, oldebarnet etter "Ane og n` Kresten Bergåm" som det skrives om i diktet.

At de kjente utøverne, alle oppvokst eller bosatt på Byneset, Randi Stene, Harald Bjørkøy, Øystein Baadsvik og Jakob Margido Esp kom heim og deltok i denne historiske markeringen satte en spiss på arrangementet. I alt deltok 260 aktører på forestillingene, så godt som alle musikk- og sangkrefter på Byneset og i tillegg noen fra Leinstrand.

Glemmes må ikke Byneset Bygdekvinnelag og Byneset Sanitetsforening som besørgte serveringen på både seminar- og konserthelga.

Roar Wik hadde drevet fram prosjektet

sammen med en dyktig hovedkomite.

En annen stor kulturbegivenhet var Byneset Musikkorps 125-års jubileum. Konsert i Frimurerlogen med etterfølgende gallamiddag i Rye samfunnshus.

Byneset historielag kan i år se tilbake på 20 års virksomhet. Det er på Byneset et ungt lag, og styret besluttet å vente til 25 år med en markering, ettersom det var store merkedager ellers på bygda i år.

I år avslutter vi foreløpig vår bygdebokserie som startet med "Gårds- og slekshistorien" i tre bind i 2004. Så i år kommer bok nr. 8, "Byneset gjennom tidene," som spenner vidt. Fra halvøya ble dannet for millioner av år siden, steg opp av havet etter siste istid ca. 12000 år tilbake, og til den bygda som vi har i dag.

Med disse bygdebøkene har mange lagt ned mye arbeid, ikke minst med årets bok.

Men tre bør nevnes: Sivert Løvseth som formann i bygdebokkomiteen, Jon Stene Opland i redaksjonskomiteen og Arne Håbjørg som har vært med hele tiden fra første bok, til han nesten alene sto for bok nr. 7, "Husmannsvesenet og utvandringa til Amerika."

Ellers vil jeg berømme de som for 20 år siden tok initiativet til at laget ble stiftet. Det var et tiltak som hadde vært langt vanskeligere i dag. Hvis vi tar for oss lagets produksjon av bøker, 8 bygdebøker pluss "Konfirmantboka" og "Ord og uttrykk," artikler i årshæftene, DVD-er

med gamle driftsformer og bildearkiv med kalenderbilder, gjennom trasking rundt i bygdas avkroker og medlemsmøter, har historielaget drevet folkeopplysning etter beste evne for bygda.

Av store arrangementer står "Utvandrerjubileet i 2000," og "Bynesdagen" i 2005 som de største. Glemmes må heller ikke "Friluftsteateret i Onsøyhåggån" i 2012 og 2013. Videre har laget fått gode tilbakemeldinger på Amerikaturene 2011 og 2013. Det blir ny Amerikatur neste år, denne gang med to dager på Island og to i New York.

Årsmøtet i 2014 var 3.mars, som vanlig i Rye samfunnshus.

Olve Røstum tok for seg gårdsnavn på bynesdialekt. Olve er leder i komiteen som skal gi ut "Ord og uttrykk" på nytt. Den har vært utsolgt ei tid, og Olve vil gjerne ha innspill til den nye utgivelsen. Stadsbygd Mandssangerforening underholdt før og etter kaffepausen. De har blitt populære her hos oss, da vi mangler et mannskor.

Videre årsmøtesaker for historielaget og Onsøyhåggån.

Styret har bestått av: Leder og sekretær Torger Onsøyen, nestleder Erik Klomsten, som sammen med styremedlem Inge Olav Berg tar seg av årsheftet.

Kasserer Ingegjerd Opland, og styremedlem Jarle Haugum som er salgansvarlig. 1. varamedlem Sissel Haugrønning har sammen med leder for Onsøyhåggån, Bjørn Haug, vært innkalt til styremøtene. Årets kalender har Solfrid Engen og Torill Aasegg tatt seg av.

På vårmøtet 7. april fortalte to "hobbyarkeologer" Roy Skogvold og Roy Sjøreng om leting med metalldetektor etter funn fra gammel tid i jorda. De hadde konsentrert seg her på Byneset om området omkring kirka, og viste bilder av sine funn; kuler og mynter. Senere har de vært flere steder på bygda hvor det ikke er utført bakkeplaneringer.

De viste også bilder fra Irland, hvor de hadde vært på en "søkekonkurranse." Underholdning ved sanggruppa 60 pluss / minus.

Historisk vandring gikk i år fra parkeringsplassen ved Skihytta på Klefstadhaugen onsdag 4. juni. Bjørn Haug sto for et interessant opplegg som endte på Klefstadhaugen Skotthyllklubb sin nye bane på Hauatrøa. Et imponerende nyanlegg i flotte omgivelser.

Der ble det en lengre kaffepause og instruksjon i skotthyllkasting og anledning til å prøve sjøl.

Godt oppmøte, ca 50.

Klefstadhaugen som i dag er et av de nye boligområdene på bygda, er omtalt med tekst og bilder i årets bygdebok.

Klefstadhaugen har de siste hundreåra hatt flere navn:

Borro og "borroing" var ingen hedersbetegnelse. Navnet kom fra husmannsplassen Borro som lå under Lilleby. Martin Strand, født 1928, forteller at da han begynte å spille i korps på Byneset, ble en falsk tone kalt "borrotone."

Et annet navn på området som har hengt med nesten til våre dager, er Utta.

Det var et større område, nord for Bya-

bekken. Sjøl vokste jeg opp som "utting," og Arvid Skogseth sier at han vokste opp i Utta.

Navnet kommer ikke av at det er ytre del av bygda, men har sin opprinnelse i en sammenligning med mormonstaten Utah i USA, som praktiserte flerkoneri, uten å gå i detalj! Fotballlaget i området ble også kalt "Uttalaget," helt til etter siste krig.

De siste som brukte navnet var gutteklubben "Utta Vikings," midt på 1980-tallet. Min eldste sønn var medlem, og de gjorde seg bemerket med å bruke, i mangel på annet, Toro tomat- og fruktsuppe som blandevann!

I år hadde vi "Kulturdag i Onsøyhåggån" i stedet for teater søndag 24. august. Den er omtalt av Bjørn Haug.

Lanseringskveld for "Byneset gjennom tidene" blir mandag 3. november i Rye samfunnshus. En av forfatterne, Arnt Frøseth, tok for seg bygdas historie etter siste istid, og noen tusenår framover i tid. "Her har bodd folk i tus`ner av år

Helt fra steinalders fedrene vår
Gikk på lokkende `Nese` på land
For å veide og dyrke ved strand"
Som Sivert Løvseth sier det i Bynessan-
gen.

Ikke ukjente Stadsbygd Mandssangerfor-
eining dukket også opp.
Og så håper vi på godt salg!

Ellers vil jeg takke for oppslutningen om historielaget. Vi har 260 medlemmer, noe som vi kan takke en ivrig kasserer for som sender påminnelse om manglende kontingentinnbetalinger.

Bygdebøkene har vært et stort løft for et lite lag, og krevd stor innsats over mange år, og årets bok er ikke noe unntak. Sivert Løvseth har anslått at det er brukt minimum 7000 timer på den, hvor rundt 30 har vært direkte involvert. I tillegg er mange rådført, og vi har benyttet stoff fra tidligere årshefter og annen litteratur.

Og til slutt en takk til alle som møter på våre arrangementer, og på den måten viser at de setter pris på arbeidet vårt.

For styret i Byneset historielag Torger Onsøyen.

70-års jubileum for frigjøringen av Finnmark

Nedbrenning og evakuering fra Lebesby til Byneset

I år er det 70 år siden nazistene brente Finnmark, og Troms øst for Lyngen. Befolkningen ble tvangsevakuert og de

tyske okkupasjonsstyrkene startet den brente jords taktikk.

Da tyske tropper okkuperte Norge i 1940, ble Finnmark besatt uten større ødeleggelser. Men under hele krigen ble byer i det nordlige Finnmark utsatt for heftige, sovjetiske bombeangrep, og mot slutten av krigen i Norge ble landsdelen svært hardt rammet.

Tyskerne hadde brukt store ressurser i løpet av krigsårene til å forsvare Finnmark. Høsten 1944 stod det 30.000 tyske soldater i Finnmark og det var bygd 48 kystbatterier med 200 skyts.

I september 1944 sluttet Finland fred med Sovjetunionen. De tyske troppene som stod i landet måtte trekke seg ut i løpet av 14 dager. Totalt var det en styrke på 200.000 soldater, tusenvis av krigsfanger 20.000 kjøretøyer og 60.000 hester som

skulle ut av Finland og Russland. Tyskerne iverksatte brent jords taktikk i alle de områdene de trakk seg ut av under denne operasjonen for å hindre at de sovjetiske styrkene fikk tilgang til forsyninger.

20. oktober 1944 gikk de første sovjetiske soldatene over grensen.

25. oktober ble de 3.500 menneskene som hadde gjemt seg i gruva ved Bjørnevatn befridd av russiske styrker, og det norske flagget heist på frigjort norsk område.

28. oktober begynte tyskerne for alvor tilbaketrekningen og den systematiske nedbrenningen av Finnmark og Nord-Troms.

25. OKTOBER 1944: Sovjet-russiske soldater fra Den røde arme møter nordmenn som kommer ut fra Bjørnevatn gruver i Kirkenes. En del av lokalbefolkningen har skjult seg i gruvegangene.

FOTO: SCANPIX

Den røde armé nådde frem til Tana i oktober 1944. Befolkningen lenger vest håpet selvfølgelig at fremrykningen skulle fortsette så de også snart skulle bli befridd. At det ikke skjedde skyldtes nok flere forhold. En ting var vinteren som nærmet seg og ville gjort en fremrykning vanskelig. For Den røde armé hadde Finnmark liten militærstrategisk betydning, det som betydde noe var å innta Tyskland og Berlin og dermed få slutt på krigen. Avgjørende var det nok også at en eventuell fremrykning ville ført til at tyskerne hadde tvangsevakuert og svidd av landet helt ned til Trøndelag.

Tyskerne trakk seg etappevis tilbake til sør for Lyngen i Troms fylke, og bestemte seg for å gjøre de forlatte områdene så ubeboelige og uframkommelige som mulig for å forsinke framrykningen østfra. Forslaget kom fra Josef Terboven og ordren kom deretter direkte fra Adolf Hitler i Führerbefehl den 28. oktober 1944.

Brenningen av Finnmark ble gjennomført til tross for protester fra blant andre Wehrmachts øverstkommanderende i Norge Nikolaus von Falkenhorst og andre, som fant den både unødvendig og utenrikspolitisk belastende. I perioden fra oktober 1944 til mai 1945 ble broer, veier, telefonlinjer, kraftverk, kaier og fiskebåter ødelagt i Finnmark og Nord-Troms. Tyskerne satte opp oppslag og tidsfrister. Da fristen var ute, satte tyske soldater hus og fjøs i brann og ødela båter, kaianlegg, fyrlykter, telefonstolper osv. Dette ble en grotesk og grusom tragedie. Folk mistet heimene sine og alt de eide. Dyrene ble brent levende der de sto i fjøset eller

skutt. De som ble skadeskutt ble liggende og lide.

Dette ble brent ned eller jevnet med jorda:

- ca. 11 000 bolighus
- 4 700 fjøs og uthus
- 230 bygninger for industri og håndverk
- 420 forretninger
- 306 fiskebruk
- 53 hoteller og gjestgiveri
- 106 skoler
- 60 bygninger for offentlig administrasjon
- 21 sykehus og sykestuer
- 140 forsamlingshus
- 27 kirker
- 118 elektrisitetsverk
- 180 fyr
- 350 fiskebåter med motor
- 350 broer
- Veier, kaier, vannforsyning og brønner
- Over 22 000 telegrafstolper ble kuttet.

Større steder som ble brent

- Alta
- Berlevåg
- Hammerfest
- Honningsvåg
- Karasjok
- Kautokeino
- Lakselv
- Skjervøy
- Storslett
- Kvænangen
- Av bebyggelse ble bare Bugøynes og Grense-Jakobselv spart, tyskerne rakk

ikke å brenne dem i tide.

Steder som ble bombet

- Kirkenes
- Vadsø
- Vardø

Norges Hjemmefrontmuseum.
Slik så Vadsø ut da tyskerne trakk seg ut av byen.

Tyske myndigheter iverksatte samtidig tvungen evakuering av alle nordmenn til sydligere deler av Norge under trussel om dødsstraff. Omkring en tredel av befolkningen klarte likevel å gjemme seg bort og unngikk å bli flyttet. 25.000 fulgte hjemmefrontens oppfordring om å motsette seg evakueringen. De gjemte seg for tyskerne i huler og gammer. Tyske båter og fotpatruljer saumfarte kysten og fjellet og jaktet på de inntil 25.000 finnmarkingene som unndro seg evaku-

ering og overlevde under forferdelige forhold i de raserte områdene.

Mor og barn i Finnmark 1944, trolig etter nedbrenningen. Folk som trosset tyskernes ordre om evakuering og gjemte seg bort i utmarka, har blitt kalt huleboerne i Finnmark.

Foto: Ole Friele Backer
(1907—1947)

50.000 mennesker ble evakuert av tyskerne. De ble i hovedsak sendt med båt, først til Tromsø, så videre sørover. En av transitthavnene var Trondheim.

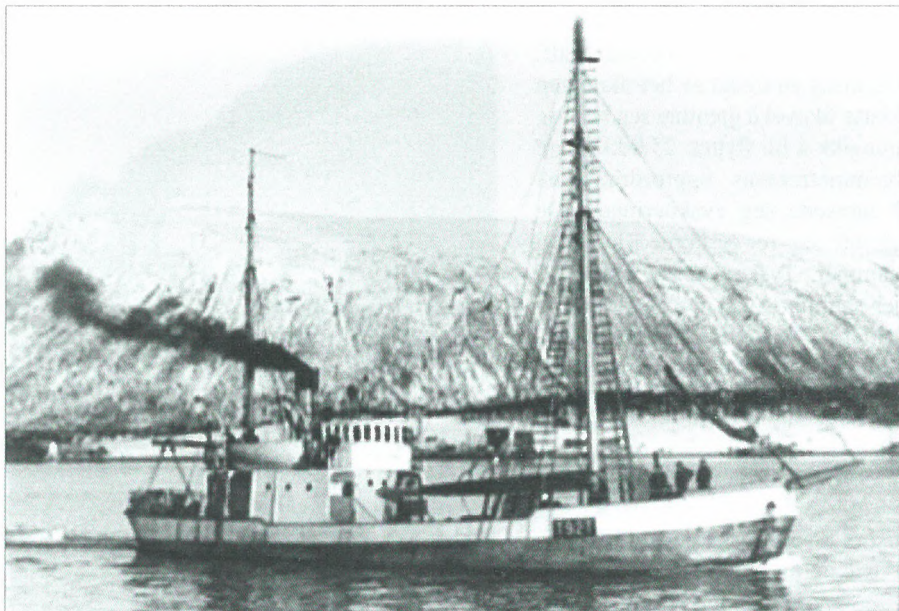
Lenge trodde folket på Lebesby alders- og sykehjem at de skulle bli forskånet for tyskernes herjinger høsten 1944.

Den 2. november 1944 kom likevel evakueringsordren. Det ble gitt en frist på halvannen time til å rømme huset. De fikk ikke ta med seg annet enn sengetøyet de lå i, og de klærne de gikk eller stod i. Av de 27 eldre på hjemmet var 14 pleiepasienter. Det var pasienter fra bl.a. Alta, Karasjok, Kistrand, Måsøy, Sørøy-

sund, Kvalsund, Tana, Polmak, Berlevåg. Med i følget var også bestyrerinnen Hilda Madsen.

Samme ettermiddag tok tyskerne over bygningen. Bestestua ble tatt i bruk som slakteri. Av kjøttet ble bare de beste stykkene tatt ut. Resten ble hevet ned i kjelleren, gjennom et hull som ble slått i gulvet. Deretter ble stedet brent. Slik endte Lebesby syke- og gamlehjem - Finnemisjonnens nyeste og mest moderne institusjon. Evakueringen foregikk med sildesnurperen Fortuna. Det var meget kaldt. Alle ble plassert på dekket under presenninger.

På nettsiden til Foreningen Krigshistorisk

Bilde av sildesnurperen Fortuna er hentet fra Universitetenes Fotoportal. Bildet viser båten slik den så ut i 1931. Skuta ble bygd i Sandfjord i 1885 med framdrift seil og dampmaskin. Først i 1938 fikk den motor. Den ble siden ombygd til ishavsskute og skrudd ned i isen i 1976.

Landskap Finnmark finnes en beretning om evakueringen fortalt av John Nicolaisen fra Ifjord.

"Natt til 2. november 1944 seilte vi ut Lakselvfjorden med kurs for Tromsø, men det visste bare tyskerne. Da så vi flammene lyse opp kveldshimmelen. Hjemmene ble stukket i brann. Det var et uhyggelig syn, som de eldre tok svært tungt. Om bord i ishavsskuten befant seg også pasienter fra gamlehjemmet i Lebesby. De var stuert under presenninger på dekket. Merkelig nok døde bare en før ankomsten til Tromsø".

Kilde: Fritt Finnmark

Båten gikk innom Honningsvåg og så videre til Hammerfest for så å fortsette til Tromsø. Derfra ble de evakuerte sendt med hurtigruteskipet Sigurd Jarl til Trondheim. Siste etappe gikk med båt til Stadsbygd. Presten i Stadsbygd overlot prestegården til flyktningene fra Lebesby. Finnemisjonen skaffet også plass til andre gamle som var evakuert fra Finnmark. Etter to uker var det 53 pasienter i Stadsbygd prestegård. De fleste av disse kom aldri hjem igjen.

Året etter, i 1945, fikk Samemisjonen – Lebesby syke- og gamlehjem overta en tysk offiserskaserne i Brålia på Byneset. Denne ble pusset opp og malt på nytt til beboerne skulle flytte inn. To malere var i sving og de hadde forpleining med middag i Brålia hos Ragna Fallan Brå. Vinteren 1945/46 kom 48 pasienter/beboere over fjorden fra Stadsbygda til Steinshylla som var nærmeste kai hvor båter kunne legges til. De ble hentet med hest og slede i snøføyka. Det var gårdbrukere i nabo-

laget som kjørte på dugnad. De fleste av beboerne var godt oppe i årene. Noen var friske for sin høye alder, mens noen hadde fysiske eller psykiske funksjonsbegrensninger. Blant annet var det en av beboerne som hadde bena spent ut til hver side slik at de stakk utom sleden og den skyssen måtte kjøre ekstra forsiktig slik at bena ikke skulle ta borti brøytekanterne. Finnmarkingene ble tatt vel imot på Byneset. Barn og voksne i nabolaget besøkte dem og de ble invitert med i bygdas foreningsliv og til gudstjeneste i Byneset kirke. Hver lørdag ettermiddag var det kaffe og kaker og oppbyggelige møter med andakt og sang på Lebesby. Andre som bodde nært heimen var velkommen til å delta. Noen av de evakuerte reiste tilbake til Finnmark etter hvert som gjenoppbyggingen kom i gang, men de fleste ble boende på Byneset resten av livet og ble gravlagt på Byneset kirkegård. Minnestøtten som ble satt opp i 1984 med 24 navn viser at de fleste var født mellom 1860 og 1880 og døde i årene 1946-47, og var da mellom 60 og 80 år gamle. Den eldste, Marit Amundsen fra Måsøy var født i 1850 og døde i 1949 – 99 år gammel. Den yngste, Johan Nikolaysen fra Lebesby var født i 1912 og døde i 1972, 60 år gammel. Han var da bare 32 år under evakueringen.

Brålia - Johan Nikolaysen er på besøk med tromma si. Bakerst fra venstre: Odd Brå, Ingvar Denstad, Rønnaug Brå (gift Skancke på Røros). Foran fra venstre: Johan Nikolaysen, Ragna Fallan Brå og Edel Denstad, gift Fremo.

Johan Nikolaysen var bare for ungdom å regne da han kom til Byneset. Det ble fortalt at mens han var spedbarn og lå i komsa som hang i taket hadde noen satt fart på komsa så barnet falt ut og fikk skadet en fot og hodet. Dette medførte at han hadde problemer med å feste blikket og man fikk inntrykk av at øynene "snur-ret rundt" i hodet hans. Han gikk turer til

Spongdal, til gårdene rundt Bråliheimen og inn i Sundet og fikk gjerne en kopp kaffe der han kom. I begynnelsen hadde han en tromme som han slo på, senere fikk han et trekkspill som han bar med seg og spilte på når han kom innom på besøk. Det vil nok være flere som husker han siden han levde helt til 1972.

En annen av beboerne som kanskje noen kan huske var Marius Nilsen. Han hadde antakelig ikke hatt så god barndom og var bare 23 år da de ble evakuert. Han hadde vel ingen andre til å ta vare på seg slik at bestyrerinnen på Lebesby sørget for at han ble med dem. Han haltet litt, men var klar i hodet selv om han hadde sine begrensinger. Han solgte bladet "Samenes venn" i husene på Byneset. Han var den siste av folkene fra Lebesby som døde, i mai 1980.

Takk til Anna Kviseth for inspirasjon til å skrive denne artikkelen, og til Nora Nøteng, Jon Stene og Odd Brå for utfyllende opplysninger, bilde og trivelig prat.

Øvrig informasjon er funnet på internett og jeg tar forbehold om riktighet i opplysningene som er vanskelig å etterprøve.

Bestyrerinnen for Lebesby alders- og sykehjem, Hilda Madsen, dro sammen med sine beboere da de ble evakuert og fulgte dem på den strabasjose reisen sørover til de kom til Stadsbygd. Der fortsatte hun sitt arbeid for beboerne og fulgte med dem videre over fjorden til deres nye hjem i Brålia. Hun ble det faste holdpunktet for de gamle. Hun kjente hver enkelt og visste hvilke behov og ønsker de hadde. Hilda fortsatte som bestyrerinne i Bråliheimen til hun gikk av med pensjon. Hun ble 76 år gammel og døde i januar 1980.

Både Marius og Hilda har egne gravstøtter på kirkegården.

November 2014
Sissel Haugrønning

Kilder: Altaposten 25.10.2014, pedagogtreff.com, Foreningen Krigshistorisk Landskap Finnmark, NRK Nordnytt, samemisjonen.no, Wikipedia (http://no.wikipedia.org/wiki/Tvangsevakueringen_og_nedbrenningen_av_Finnmark_og_Nord-Troms)

Gamle Håndarbeidsteknikker

Hårabbeider

For 150 år siden var smykker laget av hår topp mote. Bilder til minne om store og små begivenheter i familien var også populært. Bildene kaltes minnebilder og motivet var ofte formet som et tre. En ståltråd utgjorde "skjelettet" og håret var tvunnet i sirlig mønster rundt tråden.

Utsnitt fra et hårabbeid som finnes på Sverresborg Folke-museum laget av Oline Elisabeth Moe Sivertsen f. 1838 i Trondheim.

Eksempel på smykker av hår.

Å ta vare på eller bære med seg en hårløkk fra en kjær er en gammel skikk. Som oftest var det en løkk fra kjæresten, men den kunne også være fra et lite barn eller en ektefelle som var gått bort. Hårløkken ble enten limt inn i et poesialbum eller lagt inn i en medaljong og båret rundt halsen.

Et bilde eller et smykke kunne også være en festegave (forlovelsesgave). Oftest var det et klokkeband laget av hår fra jenta som ble gitt til gutten.

Kunsten å lage hårarbeider var opprinnelig forbeholdt damer fra fine familier. Gullsmeder og hårkunstnere (parykkmakere) livnærte seg også ved å lage hårarbeider. Men mest kjent er dalkullorna eller hårkullorna, kvinnelige håndverkere fra Våmhus og Bonäs byer i Dalarne i Sverige. De reiste rundt, oppsøkte folk, laget på bestilling eller solgte bildene. De var respekterte omreisende og ble godt mottatt der de kom.

Bilder eller smykker laget av menneskehår er en mer enn 200 år gammel kunst i Europa. Teknikken er beslektet med knipling og kan ha oppstått i Frankrike. Andre deler av teknikkene minner om repslagerkunsten. I Japan finnes et gammelt håndverk som på mange punkter minner om vårt europeiske hårarbeid. Det kalles Kumi Himo og finnes dokumentert allerede på 800-tallet.

Den første læreboken ble gitt ut i Tyskland i 1818. I 1833 ble "Konsten att göra hår-arbeten" utgitt i Stockholm. Men al-

I "Kjøbenhavns Aften-Post" fra den 30. desember 1803 kunne man lese "at det nu er blevet Mode mellem elskende at forære hinanden Halsbånd, Armbånd, Ringe, Kors og Urbånd af Hår".

lerede så tidlig som på 1600-tallet vet man at hårarbeider ble laget.

På begynnelsen av 1800-tallet avtok parykkmoten ved det franske hoff og parykkmakerne ble arbeidsledige. I noen grad hadde de fortsatt et marked for løsfletter og løshår for eldre damer som begynte å bli tynne i håret, og grått hår var derfor ekstra verdifullt. Kvinner skulle ha langt hår for å "forføre" mannen, men når de ble gift fikk de ikke vise håret. Mange kvinner valgte da å klippe seg kort, noe som ga god tilgang på lange fletter med hår. I en tid der alt ble spart på og anvendt tok man også vare på avkammet hår. Å være ugift og ha kort hår var en stor skam, men fattige ugifte kvinner måtte av og til gjøre det vanskelige valget å klippe håret sitt for å skaffe seg penger.

I Mora i Sverige var bondebefolkningen avhengig av sesongarbeid eller håndverk som kunne selges på markeder for klare å forsørge seg da gårdene var små og fattige. Tilfeldighetene spilte nok en stor rolle for at kvinnene i Våmhus og Bonäs lærte seg kunsten å lage hårarbeider. I 1824 reiste 16 unge kvinner til Russland og Finland på arbeidsreise. Noen år senere hadde mange lært kunsten og reisene gikk til Tyskland, Finland, Norge Danmark, England og Skottland. Ett av hovedkvarterene for hårkullorna var i Trondheim.

Hårkullestatyn, Ada Rytter i Våmhus,
Joanna Svensson t.v.

Hårarbete. Hårarbeterska sittande vid
kedjeställningen.

Foto: Ekberg, O/Nordiska museet.

Smykker og bilder laget av menneskehår var også mote blant de kongelige i Europa. En av hårkullorna som dro til Skottland kom i kontakt med den britiske dronning Victoria som var på sitt sommerslott. Dronningen handlet hårsmykker, noe som bidro til å øke populariteten. Og når noe er mote bruker alle det, men den som har båret hårsmykker vet at de stikker og klør noe aldeles forferdelig.

Første verdenskrig i 1914 medførte at kvinnene trengtes hjemme, reisingen ble vanskelig, dronning Victoria hadde dødd 1901 og kvinnene begynte å klippe håret kort. Hårmakerkunsten døde mer og mindre ut, men på 50- og 60-tallet begynte man igjen å interessere seg for teknikken og i Sverige ble interessen for hårarbeider stadig økende. I 1994 ble hårkullornas forening startet. De som fortsatt utøver

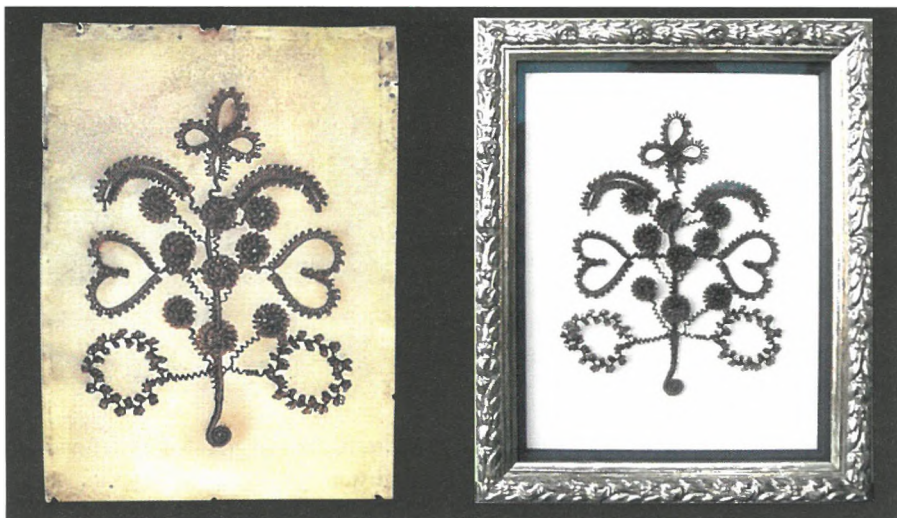

kunsten i dag selger sine produkter på messer og utstillinger og via internett. Informasjon om dette fant jeg ved å søke på svenske nettsider, norske nettsider har ingen treff når jeg søker på ”hårarbeider”.

Jeg fikk interesse for å finne ut noe om hårarbeider fordi på hjemgården var det et bilde som jeg hadde tatt vare på i mange år. Rammen var ødelagt og bildet var preget av fuktskader. I fjor kom jeg på å kontakte Sverresborg Folkemuseum. Der fikk jeg god hjelp av konservator Mette Maske. Hun skiftet ut det fuktskadde pa-

piret slik at bildet nå kan tas vare på videre i slekta. Hos List & Hempe fikk jeg gode forslag til ny innramming og bildet kan nå henge på veggen i stua og beundres som det smykket det er.

Bildet er laget med hår fra min oldemor Marit Haugrønning (født Haugan, 1862-1942). Hun gav dette bildet i gave til min oldefar Sivert Haugrønning (1874-1970). Ut over dette vet vi ikke mer om hvem som laget bildet og når det ble laget. De giftet seg i Byneset kirke 27.02.1896. Kanskje var bildet en forlovelsesgave?

Bildet med hårarbeid etter Marit Haugan Haugrønning. Før og etter restaurering.

Er det andre på Byneset som har slike bilder eller smykker av hår eller har hørt om det? Ta gjerne kontakt eller send en e-post til s_haugronning@hotmail.com

Oktober 2014, Sissel Haugrønning

Kilder: harsmycken.se, <http://sv.wikipedia.org/wiki/H%C3%A5rarbete>, http://www.myranshemslojd.nu/sv/Myrans_Hemsl%C3%B6jd.html, <http://www.sparr.dk/Haararbete/Historia.html>, <http://mora.se/Documents/PDF-filer/Kulturfc3%b6rvaltningen/harkulloma.pdf>, <http://digitaltmuseum.se/things/hrarbete-hrarbeterskassittande-vid/S-NM/NMA.0034539>

Tuntrær og merkestrær

Trær har vært viktige for oss til alle tider. De er symbol på noe varig og tidløst. De er der og knytter tider og generasjoner sammen. De er nyttige både for dyr og mennesker. De gir ly og skygge, mat, bolig og byggematerialer og er vakre å se på.

I Snorres kongesagaer kan vi lese om dronning Ragnhilds drøm. En gang drømte hun at hun gikk i en "grasgård" (hage) og fikk en torn i kjolen sin. Da hun tok den ut begynte den å vokse og slo rot og vokste til et stort tre. Treet strakk greinene sine over hele Norge. Hun gikk til en drømmetyder som mente at det digre treet med de store greinene betydde at barnet hun hadde i magen ville bli en mektig mann. Greinene symboliserte kongeaften og dens menn og hvordan den kom til å bre seg over hele Norge. Dronning Ragnhild var mor til Harald Hårfagre som samlet Norge til ett rike.

Det lå ofte noe symbolsk i det å plante et tre. Det kan ha vært markering av en spesiell hendelse som en fødsel, et bryllup, en spesiell person eller et nybygget hus. Av og til ble trær også brukt for å markere status.

Det er gjort få undersøkelser av tradisjoner i norske bondehager på hva som ble plantet av blomster, busker og trær. Se derfor med oppmerksomhet på det du selv har. Sammenlikn

Illustrasjon av Erik Werenskiold fra Snorres kongesagaer.

med andre hager i bygda. Kanskje finnes en lokal tradisjon?

Trær i og ved tunet bidro ofte til å binde bygningene sammen og å knytte dem til terrenget. De gamle tuna og markene rundt ble gjerne beitet så det var få trær utenom de som ble plantet i nyttehagene. I grensene mellom eiendommene kunne man finne grensetrær.

Alléen kom på moten for rundt regnet 250 år siden. Den ble relativt fort et markant trekk

i bygdebildet. I karrige strøk eller på det lille bruket ble alléen kanskje redusert til to trær i en av endene av gårdsveien. Alléen knytter gården til samfunnet utenfor. Ved vegen markerer den overgangen fra offentlig til privat område og mot tunet understreker den følelsen av å komme fram – eller hjem.

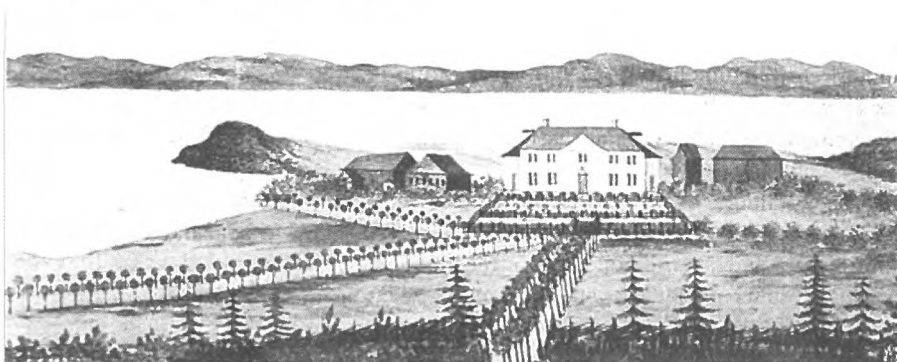
Vanligvis plantet man trær man fant ute i naturen, men i områdene rundt Trondheim vil vi finne innslag av mer "eksotiske" treslag som for eksempel blodlønn som skilte seg godt ut fra andre trær med sitt røde bladverk.

Trondheim var en handelsby og en kirkelig hovedstad og hadde derfor god kontakt med folk fra hele Nord-Europa. Dette brakte ideer og kulturimpulser med seg. Trondheims overklasse synliggjorde dette gjennom aktiv bygge- og anleggsvirksomhet. Tidligere hadde nye planter og trær blitt innført i forbindelse med etablering av klosterhager i tilknytning til de mange klostrene som fantes i Trøndelag.

Frukttrærne kom til Norge med munke og nonner fra 1100-tallet av og er en viktig del av vår kulturarv.

Etter hvert ble det prester og embetsfolk som formidlet hagekultur gjennom opplysning og med dyrking i egne hager. Omkring 1670 kom Christian Hansen fra Flensburg til Trondheim. Han hadde lært hagebruk i København, Tyskland og Paris, der han arbeidet både i Tuilleries og i Versailles. Han endret etternavnet sitt til yrkestittelen og er derfor best kjent som Christian Gartner. Han var Norges første "bygartner" og ga ut Norges første hagebok. *Horticultura* i 1694. Boka fikk stor betydning for hagekulturen i Norge og var det viktigste skriftlige materiale om hageplanter de neste 200 år.

Trondheim er kjent for sine "lystgårder" og store gårdsanlegg, spesielt barokkhagene (1700-tallet) som Havstein, Munkvoll og Rotvoll med sine mektige alleer som vi fortsatt kan se rester av i dag.

Eksempel på barokkens havekunst ca. 1820 (fra Carl W. Schnitler "Norske Haver i gammel og ny tid (1916)

Det ble også plantet "lysthus" av lindetrær. Lind tåler beskjæring godt og var populært som tuntre kanskje også fordi treet var helliget gudinnen Frøya, fruktbarhetens beskytter. Også alm var mye brukt som tuntre, og det sies at noen steder ble almen sett på som et hellig tre som ikke måtte felles. Embla, den første kvinnen i norrøn mytologi, var skapt av en alm som drev i land, mens den første mannen, Ask, stammet fra et asketre. Odin blåste liv i dem. Noen steder var det tradisjon å ofre til tuntreet på julaften.

Et vakkert, stort tuntre har tradisjonelt knyttet slektene i bondesamfunnet sammen.

Den tradisjonelle bruken av trær i tunet og spesielt tuntreet bør holdes i hevd. Tuntreet stod ikke alltid midt i tunet.

Noen steder brukte man to, ett på hver side av hovedinngangen til bolighuset eller oppkjøringen til låven eller innkjøringen til tunet.

På Byneset var alm og lønn mye brukt. Balsampoppel var også populært i en periode til man oppdaget skadene den forårsaker ved at røttene går inn i dreneringen og har stor spredningsevne med rotskudd.

Mange har vokst opp med et spesielt forhold til ett eller flere trær. Enten var det flott klatretre, det var et tre de så hver dag, et tre med sin spesielle historie i slekta eller på en offentlig plass. Det kunne være et tre med en merkelig fasong eller det var et tre som bare var der bestandig, på tunet, i hagen, i åkerreina, på en haug, hos naboen, langs veien eller på skolen.

April 1960 foran syrintreet.

Bestefar Knut, farmor Margit, tante Helga, mamma Hjørdis, dåpsbarnet Sissel, "gammeltante" Mathilde (søster til Knut).

Det er ikke bestandig størrelsen som betyr noe. Da jeg var barn hadde vi et syrintre på gården som var det nærmeste vi kom å ha et tuntre. Det var plantet av min oldemor Marit Haugrønning kanskje rundt 1900. Det hadde flotte lilla blomster hver vår som luktet godt. Da min far Sivert var gutt (før krigen) var det hans oppgave hver vår når syrintreet blomstret å gå "uti stu" til Olga Haugrønning med en grein blomster. Han fikk 50 øre for den, og det var mye penger på den tiden, så mottakeren satte nok stor pris på å få syrinblomstene. På bildet fra min barne-dåp i april 1960 er treet med. Syrintreet var et naturlig sted å sette vogna for å få skygge når de minste skulle sove, de større barna lekte rundt treet og i bærha-gen der det sto. Jeg vil anta syrintreet ble rundt 70 år.

En tur rundt Byneset i dag viser at gårdene har både tuntrær og alléer. Noen har en dobbel rekke av trær langs gårdsveien sin, andre har en enkel rekke på den ene

siden. Det vanligste treslaget i alléene er gjerne bjørk, men også alm, lønn og hestekastanje har vært mye plantet.

Er det andre som har historier om sine tuntrær, allétrær eller andre merkestrær?

Sendt gjerne et bilde og skriv ned historien om hvem som plantet treet eller trærne, hvilke treslag som ble brukt og til hvilken anledning plantingene ble gjort og årstallet. Bildene og historiene håper vi at vi kan få bruke i kommende utgaver av årsheftet til historielaget.

Ta gjerne kontakt på telefon 988 27 515 eller bilde og tekst kan sendes på e-post til s_haugronning@hotmail.com

Oktober 2014
Sissel Haugrønning

Kilder: Landlige Hager – Marit Arnekleiv Danielsen, Tun og gardshage – Røyne Kyllingstad, Wikipedia og internett for øvrig.

For 100 år siden

Dagbok for Johannes Utness på Dragjen søndre

Direkte avskrift fra håndskrevet dagbok funnet på loftet i gammelstu i Dragjen høsten 2013. Johannes begynte å skrive i dagboken i august 1914. Hans søster Randi fortsatte skrivingen etter at han ble syk og døde. Johannes er født i 1889 og døde i 1949. Han drev landhandel i Dragjen søndre. Se mere om familien og gårdens historie i Byneset bygdebok bind 1 side 203-205. Avskrift fra dagboken er utført ordrett av Knut Olav Aasegg, med tillatelse fra Johannes sin brordatter Ingeborg Utness.

Byneset den 14. August 1914.

Denne lille protokoll er kjøpt hos bokhandler "Knudsen" og i denne protokoll

er det min mening at notere litt for hver dag av det som har litt betydning. Jeg vil da gaa over til mai maaned da den

er en av de betydningsfuldeste maaneder, og det der er tunge og lange dager for os idet vor kjære far døde 5te mai kl. 4 eftmid. Tilstede var da hans hustru Ingeborg Utness og Deres barn med undtagelse av en, nemlig Berhard som var i T.hjem. Karen Nedermule, vor mors søster var her og likeledes Elen Utness hans brors hustru var ogsaa her da han døde. Vor far var fødd paa gaarden Utness i Lensviken den 13de oktober 1859 av foreldre Berit Larsdatter Tangvik og Johannes Paulsen Utness. Den 6te mai var Kristoffer i byen og kjøpte kjiste til ham og jeg var hos lensmanden og meldte dødsfaldet, hos presten, kjerkeverget og hos graveren og hos klokkeren. Samme dag blev han vasket av Elen Utness og Karen Nedermule. Om kvelden var vi paa "Stenshyllen" og hentet kisten, som han dagen efter blev nedlagt i - denne dag og de paafølgende dage var Julie Braavold her og hjalp os med vaskning. Den 14de mai var dagen begravelsen skulde være. Dagen før, den 13de var Gunhild Hyllen her og lavet maten. De budne kom da hit til begravelsen i almindelig tid kl. 10-11 form. og alt gik da som vanlig for sig. De buden var: Karen og Johan Nedermule, Kristine og Jakob Nedermule, Elen og Martin Utness, Marit og Andreas Mule, Karen og Johan Viklett, Randi og Tøris Eggen, Karen og John Løkken, Berit og Oluf Høyem samt Johanna Utness, Jonetta Mule, Gunhild Hyllen og Julie Braavold.

Kl. 1. eftm. skulde presten (Tomter) være her og holde uttakkelsen og præsis var han her. Der blev av John Husby nedlagt en krans fra losje "Stein". Samtlige losjens medlemmer var her. De fik en kopp kaffe og fulgte med til kirken. De budne var da med hjem og under et

fadervor læst av kirkesanger Høyem fik de hver for sig lit mat. I 11lev tiden om kvelden drog da jestene hjem. Søndagen var nogen kjerringer her og fik lit mat av de gjenværende madsorter.

Johannes Larsen Utness

Torsdag den 23de August 1914.

Allerede fra morgenen det bedste veir som tænkes kan - solskin og søndenvind. De fleste har nu begynte med skaurånnen - det vil si de har skaaret endel bygg og enkelte har ogsaa skaaret endel havre. Til at skjære bygg brukes nu som før de almindelige redskaber, men til havren brukes selvbinderen eller ogsaa meieaparater. Vi har desverre endnu ikke skaaret noget men akeren i Myrapladsen begynder nu at blive tilrei, saa den maa skjæres fk uke. For ca en maaned siden den 23 juli var Jacob og jeg paa drævet med sildgarn. (efter silden) Vi kom sent til sjøen, da der nesten var fjæra maatte vi i al hast kaste garnene i båten og rodde ut til Grundbaknota og greide dem der. Vi rodde da et stykke ut paa fjorden og satte garnene ut. Merkelig nok fik vi sild i lange baner. I det hele 6 kasser på 6 garn et helt uventet fiske. Det spurgtes ganske fort at vi hadde faatt sild og neste kveld og paafølgende kvelder var fjorden fuld av drøvbaater (drevere). Nu er da desverre fiskeriet slutt, omtrent bare 100 stk sild paa en lenke garn (6 garn). I gaarftes kom Gunhild Skog hit. Karen Skog, hendes datter har nemlig været her en maaned tid i skoleferien og da hun imorgen mandag skal begynde skolen er hendes mor her for at følge hende til byen. De reiser med dampen ikveld. Ja-

cob kom ogsaa hjem fra Vernes igaarkveld. Han hadde faat permisjon til mandag formiddag kl. 10. I dag er det svømmekonkurance ved "Steinshylla". Hele Utrøndelagens skiforbund er indbudt til konkurancen. Der svømmedes paa 100 og 200 meters hold. Første man på begge hold blev Olaf Skjetne Byneset idretslag. Premieutdelingen foregik om kvelden i "Folkvang".

Johannes L. Utness

Tirsdag den 1ste September 1914.

Idag har Kristoffer og jeg været paa sjøen og tat op sildgarnene. Vi fik omtrentlig en kasse sild. I gaarnat fik vi to kasser - altsaa dobbelt saa my. Igaar 31te august hadde vi selvbinderen og vi skar det halve av Myrapladsen. Det gik utmærket og blev fint skaaret. Fredag den 28de august var mor og jeg i byen. Vi kjørte til byen om Heimdal. Vi hadde med os 9 kyllinger som vi solgte til Cirkus "Adolfi". 50 øre stykke fik vi for dem. Een del egg hadde vi ogsaa med. For disse fik vi 85 øre pr tyltvi. Vi solgte dem på kaffe "Heim". Vi utrettede da en del erinder og kjørte fra byen kl 6□ og kom hjem i 10-tiden. Regn hadde vi til at begynde med, men det blev da ophold naar vi kom paa skogen, saa vi blev da ikke helt gjennomvaate heller.

Johannes Utness

Onsdag den 25te oktober 1914.

Et utmerket godt veir - litt rimet og spekt paa. Vi skal idag til paa trøsking. Vi skal ha hr. Olaus Braa med motor og trøskemaskin med halmrister. Kl 6 morgen kjørte vi etter motoren. Vi brukte 4re hes-ter nemlig hans Olaus Braa ogsaa. Kl 1

eftrm. begynte vi. Følgende manskaper var her: Olaus Braa, Johan Viklæt, Tøris Eggen, Johan Kaarre (dreng), Kristoffer, Jacob og jeg. Tilslut var ogsaa Kristoffer Eggen med ogsaa. Vi maatte ha endel halm ut da vi ikke hadde halmrøm og det gik godt da der ikke var nedbør eller vind av nogen betydning. Blev ikke ferdig med trøskingen før kl 11□ nat. Mor hadde kokt rømegrøt og vi gik da ind og jeg tror alle spiste med buk tolte.

Ærbødigst Johs. Utness

Torsdag den 29de oktober 1914.

Utmerket godt veir, ingen vind, ingen nedbør kun litt frosset paa. Idag har jeg pløyet ovenfor Meieridammen. Kristoffer sætter i glasruter til O.A. Braa. Jacob er i byen for at faa løp i krageren. Igaar var jeg og Kristoffer hos Tøris Eggen. Han trasket sit bygg igaar. Olaus Braa var der. Søndagskvelden satte vi smaagarn Jacob, Randi og jeg, men vi fik bare 2 hyser. Vi skaut en måse søndagskvelden naar vi rodde hjem, en Graamaase. Han var da saa kald at han vilde lægge is. Naar vi tok op garnene mandagsmorgen skjøt vi en and.

Søndag den 1te november 1914.

Mange kuldegrader fra morgenen - men efterhvert som solen kom op blev veiret mildere - om aftenen igjen samme kulde. Mor og Kristoffer var til kirken idag. Lærer Aunan skulde indvies som kirkesanger og det var således en høitidelighet som ikke er hver søndag. Igaar var det præmieskytning paa banen ved Nedermule. Der var tilstede en 20 - tyve skyttere. Premiene utdeltes i penge om kvelden paa Nedermule. Ikveld er det høstfest her

i lokalet paa Dragen (kurvefest). Løftamo var den som spilte paa festen. Idag var det losjemøte. Vi hadde besøk av Frk. Berta Relling, en søster og en bror til fra losje "Heimdølen". Frk. Relling fortalte om sin tur til storlosjemøte i Kristiania. Dette paahørtes med interesse av de tilstedeværende medlemmer.

Søndag den 8de novbr. 1914.

Et ualmindelig godt veir, bar mark og opspekt. Mor er til kirken idag - det var første gang Hr. Aunan (lærer) forrettet som kirkesanger. Det blev i dag lyst for Karen Bodsberg og Lars Stene. Ikveld satte vi smaagarna. Kristoffer Eggen var med os. Vi skjøt en and ogsaa med krager.

Tirsdag den 10de novbr. 1914.

Ruskveir - har inat blaast en orkanaktig storm som vestnok har anrettet adskillig skade. Andreas Mule er her idag og slagter grisen vaares. Det gik utmerket, vi hadde ingen fremmed til at hjelpe os. Han blev ferdig til middags. Jeg har idag hvert paa pligtarbeid for Oluf Høyem i meieriet, vi stabled op endel taksten og ved. Ole Spongdal og Ole Tangan var ogsaa der. Idag har han lagt sne baade paa Vasfjellet og Storheia saa den (sneen) nærmer sig os ogsaa - og vi kan takke for at den ikke har kommet før.

Johannes Utness

Søndag den 15de novbr. 1914.

Idag er det et utmerket søndagsveir - litt koldt, men et godt slædeføre - for torsdag den 12te fik vi saa meget sne, at det nu er det bedste føre. Bernhard kom hjem igaarkveld. Han skal være i Cirkus kl 5 eftm igjen, saa det blev ikke lang tid at

være hjemme. Jacob var med og kjørte ham et stykke. Kristoffer og T. Eggen har vært til Laulo idag og antagelig gjort kjøp paa endel tømmer. Idag har det været losjemøte her. S. Megaard kom hit litt før kl. 3. Hjalmar Høyem skulde holde forredrag og han kom for at høre paa ham (forredraget). Kl. 4 eftm fik vi oprigning fra Hjalmar, at han ikke kunde komme, for han hadde faat ondt i halsen. Mor har godt til Ingeborg paa Dragen en tur, hun hadde med seg pølse og slagthaataa tror jeg, som hun vilde at Ingeborg skulde faa smake. Nu forbedrer han føret med en tomme sne igjen.

Johannes Utness

Desember den 17de, 1914.

Det begynner at lakke mot jul - folk har det svært travelt baade med kjøring og andet stell, derfor kan vi være glad for et godt veir og føre. Randi vasket rundt i kjøkkenet igår og nu ikveld er hun paa Rødde. Jeg har vært hos Andreas Mule nu i tre dager - arbeidet har hovedsagelig bestaaet seg i vedkjøring. Andreas kunde fortelle, da vi kom hjem, at Marit Storbraa var død. Dødsarsaken maa regnes som fødselsdød - da hun døde i dag efter at Doktor Berge igaar tok et barn fra hende - som døde ganske snart. Det blir en trist jul dernede, men vi mennesker maa finde os i hvad en sterkere hånd og større magt kan gjøre.

Dette var så langt Johannes skrev i 1914. Dagboken fortsetter i årshæftet for 1915.

Knut Olav Aasegg

Aftenskolekursuset

Høsten 1879 begyntes aftenskolekursuset i Langørgen skolehus holden av skolelærer O. Haugan.

Kursuset var på 50 timer og lønnen der betales av staten var paa 50 kroner. Blandt de deltagende var ogsaa jeg. Fagene var for det meste regning, lidt setningslære, litt skrivning, historie og fortellinger. Først opplæstes en bok som havde til tittel Søstrene på Kinekuln. Denne opdiktete fortælling handlede om to søstre, Ulrikka og Johanna og var især en advarsel mod

grådighet. Derpaa fortaltes om Kristoffer Kolombus opdager Amerika, og Fernando Kortes erobrer Mesciko, saa oplæstes den Bergtekne, et skrift af Kristoffer Janson og Piken fra Norge som er skreven af Proffessor Munk. Selv holdt vi os lys og betalte hvær 20 øre for rengjørelse. Kursuset sluttedes den 21 Marts 1880.

Løvset den 29 Marts 1880.

Jørgen Løvset

Klipp fra

The Independent Record 17 April 1945

Klipp fra The Independent Record 17 April 1945.

Big Timber funeral services for John I Stene 51. Who died in a Livingston hospital following a brief illness. Were conducted in the Big Timber Lutheran church by the Rev. E W Wilson of the American Lutherian church of Livingstone, assisted by the local pastor the Rev. E E Tollefsen. Pallbearers were Ole Fallan of Wilsall, Mike Høyem, Albert Rostad, I. Brendsel, Nils Petersen and Sivert Vevik. Mr Stene

was born okt. 1. 1893 in Byneset Norway and came to this contry in 1911. On okt. 6. 1916 he married Lena Graneggen in Livingston. They have lived on various ranches throughout this contry and recently moved to a ranch near Clyde Park in the Shilds river valley. Surviving are his widow: two daughters – Ruth Stene and Mrs. Buelah Uhl of Greet falls, and a son Ingar who was associated with his father in the ranching business.

I.O.Berg 2014

Klipp fra

Byvikens Ungdomsforenings avis «Byvingen» søndag 13.januar 1895

Jeg gleder mig over at have bragt i erfaring at Byvingen begynder at blive et nogenlunde populært blad, det skal san-

delig noget til i disse tider, for at vinde popularitet paa grund af den sterke konkuranse og det er da heller ikke til at un-

dres over at enhver for sig vil være den største hane i kurven.

Men det var om popularitet jeg skulde skrive og om hvorledes den opnaaes, ja der fører jo mange veier til Rom siger man og jeg hadde nær sagt det stemmer om popularitet. En skriver for eksempel et stykke i et lokalt blad og vover at kritisere visse høiere autoriteter. Det giver folk noget at tale om, tilsidst faar man dog ud at det er en kritikens tid vi lever i og den der da ikke kritiseres er temmelig nul, man tænker som spurven og ørnen; idag deg, imorgen mig, medens den som har skrevet vinder popularitet. En anden gaar opp i en luftballon, aapner en gymnastikkundervisning, opererer ligitorne, kastrerer hester, dresserer hunde, ja manden tjener sine gode penge, men han vinder ogsaa noget andet som er af langt meget værd end penge; popularitet naturligvis.

Utdrag fra **«Dagbok fra krigen»** **av Henry Markus Berg**

Tirsdag 9. april 1940

Ja nå er det utrolige hendt at tyskerne har besatt Trondheim. Ennå kan jeg knapt få meg til å tro det. Jeg våknet i 6-tiden med en sånn vedvarende rar dur, men i halv-søvne brydde jeg meg ikke noe videre om det. Jeg trodde halvveis at det var luftvern sirenene som ble prøvd eller norske fly som gjorde en sving over byen. Litt over 6 ringte det på telefonen og Karla sprang fort ned og svarte. Det var fru Hove som fortalte at tyskerne hadde besatt byen og hadde to store krigsskip lig-

Eller man aapner en spiritistisks seanse, begynder med taskenspillerkunster og hokus pokus, opnaar at faa et bord til at fløtte seg, bliver tilsidst medium og ender med å materialisere en aand. Dette kommer for det ærede publikums øre, somme siger; dette gaar til med fandens kunster, han har svarte boken, andre siger; det er godt, der gives ting mellom himmel og jord som vor skolevisdom ikke lader os drømme om, det påstod allerede Sakspeare. Hvad saa? Jo man oppnår popularitet hvær paa sin mening.

Og end vi, medlemmer af Byvikens ungdomsforening som rabler og skriver i et lidet filleblad, den stakkels Byviking. Jo pas paa mine damer og herrer, en vakker dag får vi selv eller nogen anden ahvaer det, vi er bleven populær.

gende på havnen. Jeg skal si det ble fart på oss. Per og Lars fløy ned etter kikkerten og riktig nok det lå et stort krigsskip på havnen. Vi så nesten hele skipet over takene. Jeg kunne ikke tro at det var annet enn engelske skip, men det viste seg siden at det riktig nok var tysk. Siden kom videre ett og siden to til inn, så det klokken 8 lå hele 4 tyske skip på havnen, derav en stor krysser og tre mindre torpedojagere. En gang i blandt sendte de opp fly som gjorde en runde over byen. Lillian ble rent hysterisk og ville apsolutt avsted på

skolen og ville ikke høre på meg som forklarte henne det meningsløse deri. Om-sider falt hun dog tilro og gikk og la seg. Senere viste det seg at bestyrer Hatrem hadde sendt barna hjem, han våget ikke å ta risikoen med å ha så mange samlet på skolen. Vi var jo helt uklar over situasjo-nen og diskuterte om hva vi skulle gjøre, reise ut av byen mens det ennå var tid eller se tiden an. Avisene kom som vanlig men nyhetene var jo allerede gamle. Radioen fra Tyholt ble avbrudt midt i en sending og en stund senere kom ordfører Sjønes og leste opp en lengre bekjentgjørelse fra den tyske kommandant om at alt måtte gå som vanlig, og at tyskerne hadde tatt over styret og lovet og beskytte oss mot engelskmennene. For å høre nytt gikk jeg ned til skolen (Trondhjems tekniske skole) hvor alt var i oppløsning. Jeg oppfordret alle elever jeg traff om hurtigst å rømme ut av byen. Dessuten snakket jeg med kassereren Samdal og fikk utbetalt kr. 100,- som forskudd på lønn, kontanter kan jo være bra å ha i disse tider. Av en av elevene hører jeg at det i radio er oppfor-dring om å evakuere byen, så nå går jeg hjem å pakker.

Onsdag 10.april 1940

Ja nå er jeg evakuert, jeg sitter nå i Alma Brå's hjem på Grostadaunet på Byneset. Da jeg i går kom hjem fra skolen i 2 tiden ble Karla og jeg straks enig om at det vil være best å reise ut av byen mens det ennå er anledning. På veggen hjem fra skolen snakket jeg med sjåføren på en lastebil på hjørnet av Kongensgt. Og Prinsens gt. for å få rede på om tyskerne hadde patrul-jer som stoppet biler utenfor byen. Men han hadde ingen sett. Vi begynte derfor å

pakke og sendte Per og Lars ut med ordre om å få med seg en lastebil hjem, gjerne også en personbil. I 5 tiden kom de kjørende på en lastebil men noen personbil var ikke å oppdrive. De hadde snakket med flere lastebilsjåførere som ikke kunne ta på seg kjøringen fordi de ikke hadde bensin nok. Mens vi holdt på å laste på bilen kom et krigsskip inn fjorden og tyskerne i byen åpnet ild samtidig som flere fly gikk opp. Flyalarmen lød, og vi trodde vi skulle bli vitne til et større sjøslag på redan, men det var et av tyskernes egne skip som vendte tilbake etter å ha gått ut fjorden en par timer før. Det hele var dog ganske dramatisk så lenge det varte. Vi kom oss avsted kl 5,30. Karla satt foran hos sjåføren og alle vi andre 5 satt å lå på golvet. Ute i Kongensgt. Plukket vi opp Ingeborg Brå så vi ble ganske man-ge. Fra Skansen og utover fikk vi se den tyske krigsmakt på nært hold. Krysseren lå straks utenfor, og delvis opptrukket i fjæren hele veggen til Ila lå det tyske fly, antagelig så mange som 25 stk.

Jeg kan ikke si annet enn at jeg trakk et lettelsens sukk da vi var utenfor Trolla. Veggen utover var nåkså stygg med dype hjulspor i snøen så det var et svare bry med å komme seg forbi møtende biler. Vi var framme hos Brå litt før kl. 8, idet en del tid gikk med til å kjøre godset med hest og slede oppover til gården.

Lørdag 13 april 1940

I dag er det igjen strålende sol med godt skiføre, skareføre. Jeg tok meg derfor en liten skitur i formiddag, og i 10-tiden gikk Lars, Lillian og Ingeborg en tur over til Kværnøs hytte ved Stykket for å hilse på de evakuerte der. Jeg er så glad de kom

seg av sted.

I dag skulle Ivar Brå kjøre til byen med melken og fikk et par kommisjoner å utrette for oss, skulle ta med tallskivene og verket i vår gamle gulvklokke fra 1749, og for Karla skulle han kjøpe kaffe og klipfisk. Nå når all trafikk på fjorden er stoppet, kommer det naturligvis ikke en fisk inn til byen, så Ravnkloa er helt tom. Snart stopper både melk og kjøtttilførselen. Jeg er så glad vi har kommet oss ut av byen for i Oslo hører jeg at det er forbud mot å forlate den, så at folk som har sitt arbeide i byen, men bor utenfor, har hatt store vanskeligheter med å komme seg hjem. Bensin og olje kommer heller ikke mer inn til landet, så snart stopper nok all bilkjøring av seg selv. Vi var vel heldig som kom til Brå's Grostad for snillere og hyggeligere folk kunne vi ikke ha truffet på. Ole A Brå som nå er ca. 67 år, har bodd 15 år i Amerika og vi har mye å snakke om. Vi har til og med nære været på samme sted der borte. Nettopp nå passerte 3 store fly nordover, de skal til Trondhjem med forsterkninger til tyskerne.

Søndag 14.april 1940

I dag er det 5 dager siden tyskernes invasjon, og i Trondheim er fremdeles situasjonen uforandret. I går aftes kom to lastebiler med tyskere og en motorsykkel utover Byneset helt hit ut, hvor de delte ut flysesedler om at folk måtte holde seg rolig. I ettermiddag kom flere av Brå's naboer for å høre på radioen. Tørris Eggen fortalte at tyskerne nå har satt folk i byen igang med å grave skyttergraver oppe ved Tyholt og nede ved Selsbakk, men at tyskerne selv virker nokså nervøse. Ved

Kooperativets kai ligger et stort tysk skip og laster kolonialvarer. Fra Vigra radio kom i ettermiddag følgende opprop fra Kongen:

TIL DET NORSKE FOLK!

I denne vanskeligste prøvens tid som mitt folk og land har befunnet seg i på over hundre år, retter jeg en inntrengende henstilling til alle norske kvinner og menn om å gjøre alt hva hver enkelt evner og kan for å redde friheten og selvstendigheten for vårt kjære fedreland.

Vårt land har vært utsatt for et lynangrep fra en nasjon som vi alltid har stått i vennskapelig forbindelse med.

Denne mektige motstander har ikke veket tilbake for bombeangrep på den fredelige befolkning i byer og landdistrikter. Kvinner og barn utsettes for død og umenneskelige lidelser.

Stillingen er den at jeg i dag ikke kan meddele dere hvor jeg, Kronprinsen og Regjeringen oppholder oss i Norge. Den tyske hærkraft har nemlig foretatt et voldsomt angrep på oss da vi oppholdt oss på et lite, ubefestet og ubeskyttet sted. Sprengbomber, brannbomber og maskingeværild ble anvendt mot den sivile befolkning og oss på den hensynsløseste og brutaleste måte. Angrepene kunne bare ha én hensikt, nemlig straks å tilintetgjøre alle oss som var samlet for å løse saker til Norges beste.

Jeg takker dem som i dag, sammen med meg og Regjeringen, står på post i kampen for Norges selvstendighet og frihet.

Jeg ber alle minnes dem som har satt livet til for fedrelandets skyld. Gud bevare Norge!

(13/4-1940)

Fredag 19. april 1940

I dag er det i motsetning til de senere dager, gråvær og mildere så vi ikke kom oss ut på ski. Dagene går for oss omtrent på følgende måte:

Jeg står opp i 7,30 tiden og får Lars som ligger på divanen nenedunder, vekket og ut av sengen. Frokost som vanlig, havregrøt og smørbrød med kaffe. Etter en tid kommer Karla og Lillian som har fått kaffe på sengen, også ned til frokost. Så bruker jeg å ta meg en skitur på en halv times tid og skriver så litt i dagboken. I 12 tidenatter kaffe og så hører vi på ut-sendingen fra Oslo kl. 1. Vi er ikke meget begeistret over disse tyske meldinger, men synes alikevel at det kan være litt å erfare av dem. Middag i 2-tiden. Vi driver meget på med flekk, i går for eksempel stekt flekk og brune bønner, i dag skal vi ha hermetisk oksehalessuppe og pannekaker. Nede hos landhandleren kan vi fremdeles få nesten alle slags varer, til og med appelsiner, men i små parti. Adresseavisen kommer til Berg i 12-tiden og ofte henter Lars den før middagen. Siden sover vi middag en par timer, drikker kaffe og fordriver tiden på forskjellig måte, legger kabal. Lars løser matematiske oppgaver fra tidligere artiumoppgaver og jeg skriver kanskje litt. I blandt kommer

tyske fly over bygden og da går vi ofte ut og ser på dem. I 5-tiden pleier Karla og jeg å ta oss en tur nedom bakkene til landevegen på en times tid og er hjemme til å høre nyhetene på norsk fra London kl. 18,30. Da samles hele familien Brå og vi omkring radioen. Ivar Brå fra nabogården møter da også opp, han tar seg forresten ofte en tur innom ellers også. Siden spiser vi aftens, prater med Ole Brå om Montana, hvor han har tilbragt mange år, spiller wist og lignende. I 11-tiden går vi til køys.

Ennu ligger snøen dyp her oppe, men nede i bygden begynner det nå å bli bart på landevegen. Krigen diskuteres naturligvis ivrig og grundig, og vi ønsker alle at engelskmennene snart må ta Agdenes.

Henry Markus Berg var født i Levanger i 1885. Gift i 1916 med Karla Vilhelmine Johanson født i Strømstad i 1889. De hadde sønnene Per Markus og Lars Ivar og datteren Lillian. Henry Markus var lærer ved Trondheim Tekniske skole ved krigens start.

Avskrift fra dagboken er utført av Ingebjørg Bodsberg Hovland og videre redigert av Inge Olav Berg.

Fra husmoderens raadgiver 1891

Speilæg

Man smelter et temmelig stort stykke smør i en pande, slaar saa någle æg i ved siden av hinanden og lader det stege uden omrøring, inntil æggeviden er fuldstændig stegt. Æggene skjæres saa fra hinan-

den, bestrøes med salt og peber, tages op med en skje og overhældes med det brune smør.

Kalvefødder

Koges i vann med salt, knoklerne brekkes utaf, og man lader dem løbe i vand. Derpaa dyppes de i æg, man bestrør dem med reved hvedebrød og steger dem i smør. Udstyres med persille.

Lang og hard arbeidsdag krevde mange måltid siste halvdel av 1800-tallet og først på 1900 tallet.

Arbeidsdagen startet kanskje i 4 tiden om morgenen som regel på fastende hjerte.

Førri-åbit kl 6: Melkesuppe jevnet med byggmel flatbrød eller lapper.

Åbit ca kl 8,30: Det kunne være blodmat varmet i stekepanne med melk og fett

møssmør, rester fra dagen før feks. Grøt stekt i fett og flatbrød eller potetkake.

Dugurd kl 12: Nykokt vassgraut med skjør, surmelk eller tettemelk til drikke. Noen ganger fikk de møssmør som ekstra til grauten.

Non kl 16: Kokt kjøtt eller fisk eller annen saltmat med potet eller flatbrød. Om sommeren var det helst spekemat. Sammen med dette fikk de melkesuppe.

Nattvord eller kveldsmat kl. 19 – 20: Kald graut med varm melk over. Eller kanskje det vanligste var at den ble servert nykokt og varm

«Matgleder» Kom forlag.

Ole E Fallan

Ole E Fallan 82 died Tuesday at Memorial Hospital after an apparent heart attack. Funeral services will be 2.p.m. Friday at American Lutheran Church, Livingston. Pastor Ronald Johnstad will officiate. Burial will be at Mountan View Cementery with Franzen Mortuary in charge. Mr. Fallan was born june 24. 1887 at Byneset Norway and attended schools there. At the age of 17 he came to South Dakota and in 1905 he moved to Wilsall, where he worked for various sheep ranches. In 1932 he purchased a sheep ranch in the Shields Valley Park County. He sold the ranch in 1949 and then worked as a wool buyer until becoming a field representative for the Farmers Home Administration in 1956. He was a Justice of the Peace

for Park County since 1959. He married Kristina Orrestad May 4. 1918. He served as a state representative for Park County in the 1943 and 1945 sessions and as state senator in 1947 legislative session. Mr. Fallan was a member of Amercan Lutheran Church. Masonic bodies of Livingston and Wilsall and Park County Pioneer Society.

Survivors include the widow; a son Edmond of Helena, a daughter Mrs. Robert Cooper, Billings seven grandchildren and two great-grandchildren.

Billings Gasette April 30. 1971

(De hadde to barn Edmond f. 1921 og Gloria f. 1925)

Ole A. Braa

På 75-årsdagen 4. Nov. 1948

Blandt alle gårder i øst og vest
er Grostadhaugen dog aller best.
Der er det hygge, der er vi trygge
i krig og fred.

Og gården ligger med utsikt fin
med dalen under hvor solen skin.
Og markens grøde som blir til føde
den modnes fint.

Og han som nu fyller år i dag
han er en mann av det rette slag.
Han kan sitt yrke at jorden dyrke
i kjærlighet

Som ungdom dro han i verden ut
alt mulig prøvde han cowboy tilslut.
I Minnesota og North Dakota
der var det liv.

Men bra er borte men hjemme best
han sa farvel til landet i vest.
For hjemme venta ei lita jente
Jørgine hu het.

En ufredsdag vi til Grostad kom
mens herrefolket masjerte om.
Med åpne arme og hjertevarme
vi mottatt ble.

Og siden gjennom de mange år
vår tanke ofte til Grostad går.
Vi aldri glemmer i hjertet gjemmer
all kjerlighet.

Ta nu imot disse enkle ord
når vi nu sitter ved festlig bord.
Må helse lykke og hell deg følge
til livets kveld.

Dette antar jeg er skrevet av Henry Markus Berg.
Red: Inge Olav Berg

Onsøyhåggån 2014

Styret i stiftelsen Onsøyhåggån har i 2014 bestått av leder og kasserer Bjørn Otto Haug, styremedlemmer Reidar Bjørnbet og Gunnar Jacobsen.

Det er ikke utført større dugnadsarbeider i Onsøyhåggån i år, men det er i samarbeid med Historielaget utført rydding og bortkjøring av rask som ikke har betydning for informasjon om liv og virke i Onsøyhåggån. Det ble også i år satt poteter i forbindelse med kulturdagen. For å unngå flere uønskede besøk i ut- og hus er det montert hengelås på dørene.

Ny grind er kommet på plass, og en del nedpakket fiskeutstyr og annet husgeråd er kommet fram i lyset.

Det er i perioden utført 94 dugnads-timer.

Søndag 24. august ble det arrangert Kulturdag med deltakelse fra Husflidslaget og Bygdekvinnelaget. Torger Onsøyen ønsket velkommen og fortalte historier fra plassen, og om liv og ferdsel i gamle dager. Det var Stubbdans og kultursti, og husflidslaget viste produkter og teknikker.

Bygdekvinnelaget serverte kaffe og sveler.

Torill Aasegg, Gunhild Onsøyen og Janicke Jacobsen sto for de musikalske innslag med fele og lur.

Barna tok opp potetavlingen og fikk smake nystekte røstipoteter.

Kulturstien med medalje for gjennomføring ble også et populært innslag.

Vi hadde tradisjonelt godt vær og godt besøk med knapt 100 oppmøtte.

Byneset Spelmannslag måtte dessverre flytte sitt tiltenkte arrangement i Onsøyhåggån i juni til Rye Samfunns-

hus på grunn av dårlig vær.

Av andre besøk og aktiviteter kan nevnes:

05.06.

Besøk av Oddvar Skogseth, brorsønn av Arvid Skogseth, som ble informert om plassen og de av sine forfedre som kom fra Onsøyhåggån.

Skatval Sanitetslag

25.06.

Ryddedag med deltakelse fra styret i Historielaget, Bygdekvinnelaget og Husflidslaget.

26.06.

Besøk og synfaring fra NTNU i forbindelse med kurs i bygningsvern og kulturminneforvaltning til høste.

24.08.

Kulturdagen

28.08.

NTNU Prosjektarbeid Kulturminneforvaltning, bygningsvernemnet. 11 studenter og faglærer.

25.09.

NTNU Dag 2 for studentene på bygningsvernkurset. Torger fyrte i ovnen så det ble lunt for nyting av lunsjpakken.

01.10.

Besøk fra USA med informasjon, visning og felespill ved Arne Håbjørg, Torger Onsøyen, Knut Olav og Torill Aasegg.

I tillegg kommer de som stikker innom Onsøyhåggån på sin dagstur for å nyte stedet, matpakken og ta en pust i bakken.

Styret i stiftelsen Onsøyhåggån ønsker alle en god jul og et godt nytt år!

Bjørn Otto Haug

Kulturdag i Onsøyhåggån søndag 24.august

Sola skinner slik den har gjort hvert år når historielaget har hatt samlinger i Onsøyhåggån på sensommersøndager.

I år er det ikke friluftsteater, men likevel hører vi "lurspill" ved åpninga. Det har blitt en tradisjon at Gunhild Onsøyen Johansen og Janicke Jacobsen finner fram instrumentene og lager denne fine stemninga ved starten.

Leder i historielaget, Torger Onsøyen ønsker velkommen til nærmere hundre personer som har møtt opp. Han har funnet fram flere historiske sagn om folk fra

Nordbygda og hendelser som skulle ha foregått den tid trafikken til byen gikk over Byvikskogen. Av og til blir det litt dramatisk. Jeg tenker at dette er ikke barnefortellinger, men jeg trøster meg med at barn i dag er vant med mye. Kanskje er det bare jeg som ikke liker å høre om litt "hustrige" hendelser.

Midt på gårdsplassen står det en stor stubbe. Det er jo annonsert stabbdans. Noe virkelig brudepar er ikke på stabben, men de lurspillende damene kan brukes til mye. Nå er de brudepar. Vi ►

Ivrige damer fra Byneset Husflidslag hjelper lærelystene å lage snorer. Bak ser du bygdekvinne som selger kaffe og lapper.

tenker oss at det er tredje dagen i bryllupet deres. De får et dramglass av kjøkemesteren som for anledningen er Elly Marri Aasegg. Et lite stykke flatbrød skal begge spise av samtidig. Til toner fra fela til Knut Olav Aasegg skal de også prøve å danse litt. Rundt stabben danser flere par som liksom er gjester, vertskap og tjenestefolk i bryllupet.

Par etter par kom opp på stabben, men det viste seg vanskeligere etter hvert for kjøkemesteren å finne villige par. Undertegnede spør seg sjøl om dette kunne være en av grunnene til at det ble mindre vanlig med stabbdans etter hvert i forrige århundre. Kanskje ble vi mer og mer redde for å dumme oss ut?

Likevel er ikke stabbdansen helt glemt. Både Torill og Knut Olav Aasegg har vært med og spilt i flere bryllup med stabbdans.

Men nå er det tid for forskjellige aktiviteter.

Inge Olav Berg har laget natursti med historiske spørsmål. Unge og gamle henter seg spørsmålsark og finner postene rundt plassen. Vel i mål står Inge Olav klar med fine medaljer.

Husflidslaget har plassert seg i solveggen utenfor huset. De har fargerike garnnøster som de gjerne bruker til å lære bort teknikk for å lage fine snorer. Det brukes både strikkelse og snorhjul. Både barn og voksne viser seg meget interessert.

Men mange går rett bort til bordet der bygdekvinnelaget står og selger lapper, kringle, saft og kaffe. Lappene stekkes etter hvert som folk spiser. Nam, nam.

Men her er det flere som lager mat. Barna har sluppet til med grevet, og de finner fine poteter på plassens egen åker. Potetene blir vaska deretter raspa av Sissel Haugrønning. Noe av vatnet blir silt bort før Sissel setter til salt og pepper. Nå lager hun flate kaker som hun steker i panna. Røstipotet heter det, men jeg tipper det har blitt brukt siden poteten kom til Norge under forskjellige navn. De fleste synes det er godt og vil gjerne smake.

Men alt har en ende. Potetåkeren er finkjemmet for potet og lappene er borte. Vi skilles blide og fornøyde.

Utbryterkongen Gjest Baardsens (1791 - 1849) Trondhjemstid

Slektshistorie er et tidkrevende puslespill. Bare en liten opplysning kan lede til mange timers leting.

Følgende historie er spunnet ut av en kort notis i historielagets bygdebok nr. III, som kom i 2003, uten at undertegnede ble oppmerksom på den. Først for vel 2 uker siden ble jeg gjort kjent med dette.

Om Gjest Baardsen er det spunnet utallige historier. Noen er sanne, andre er av mer eventyrlig karakter. Hva som er sant og usant er det vanskelig å bedømme. Hans ettermæle er nok farget av den tiden han levde i. På slutten av dansketiden i Norge ble det lagt tunge økonomiske bærer på småkårsfolk. Gjest ble raskt et symbol på fattigfolks kamp mot denne urettferdigheten. Han levde i en oppbruddstid for Norge. Slik kan han ha samlet opp i seg sagntrekk, som passet godt inn i samtiden. Selv har han skrevet sin livshistorie: *Gjest Baardsens Sogndalsfjærns Levnetssløb*. Bøkene ble publisert i tiden 1835 – 1845. Der framstiller han seg som en romantisk, ridderlig og rettferdig gentlemanstyv. Andre hadde nok en helt annen oppfatning av ham. Salg av bøkene ble hovedsaklig hans livsgrunnlag etter at han slapp ut av fengslet på Akerhus. Det blir hevdet at han i 1933 ble smittet av kolera-epidemien som herjet i Christiania (Oslo), mens han enda satt på Akershus. Likevel døde han ikke før i 1849 i Bergen og ble gravlagt der.

Gjest Baardsen ble født i Sogndalsfjæren (nå: Sogndal?) i 1791. På en av sine mange tyveritokter på Vestlandet, i begynnelsen av 1817, klarte han å unnsnippe lovens voktere. Flukten i båt førte ham helt opp til Trondhjem. Dit kom han sommeren 1817. På sine reiser brukte han gjerne falske navn. Gjennom sitt liv hadde han omkring 20 slike pseudonymer. I Trondhjem kalte han seg Even Kristiansen.

Her i byen møtte han Elen Larsdtr. Moe. Hun hadde 14.juli s.å. sluppet ut av tukthuset i byen. Hun sonet 2 måneders for noe tyveri. Elen hadde en 2-årig sønn, Olaus. Mens hun satt inne ble gutten

tatt vare på av en av morens kvinnelige bekjente. Samme dagen Elen slapp ut fikk utenfor fengselsporten sønnen tilbake. Elen følte at hun akkurat da ikke klarte å ta vare på gutten. Ikke hadde hun noe sted å bo. Heller ikke penger til mat. Hun var i en fortvilet situasjon. Hun tryglet sin hjelper om å la sønnen få bo hos henne enda en tid. Den andre syntes hun hadde gjort nok. Saken var dermed avgjort. Sammen gikk mor og sønn ut av byen i retning Ilsvikøra. Elen gråt og varr ytterst fortvilet. De to møtte folk på sin vei. Noen var kjente av Elen, men hun ensat dem ikke. Tankene kretset bare om hvor hun skulle finne husly og mat til seg og sønnen. Full av fortvilte tanker og følelser tok hun sønnen i armene og vakler ned mot fjæresteinene. Der satte hun seg på en stein og bysset barnet i søvn. Mens hun satt der med det sovende barnet på fanget, ser hun at sjøen begynner å flø. Snart vil steinen de satt på være oversvømmet. En grusom tanke grep tak i henne. Nærmest en flyvetanke. Gradvis forgiftet den henne. Resolutt reiser hun seg. Hun la den sovende gutten pent til rette på steinen. Kysset ham til avskjed og nesten løp derfra. Hun så seg ikke tilbake.

Et godt stykke ut på samme ettermiddag kom en soldat gående langs sjøkanten. Han så den lille barnekroppen som duvet i vannskorpen. Det var forlenget for sent. Barnet var allerede dødt. Soldaten slo alarm. Alle som bodde der omkring kjente gutten og mora. Politiet ble varslet og Elen ble omsider funnet. Hun tilsto sin brøde og ble ført til rådstuearresten. Bare noen timer etter at hun slapp fri satt hun

igjen bak lås og slå. Først 12.mars 1818 fikk hun dommen.

Utpå høsten i 1817 ble en mann ført til arresten i Rådstuen. Han gjorde inntrykk på Elen. Det var ikke mannens utseende hun lot seg merke ved. Det var likevel noe med ham som fikk pulsen hennes til å slå raskere. Han presenterte seg som sjømann Even Kristiansen, uteseiler. Etter hvert som tiden gikk vokste anklagene mot ham. En av anklagene var ransforsøket mot lensmann Høyem på Byneset.

Saken til Elen kom ikke opp før på senvinteren 1818. Hele vinteren hadde Gjest som Even Kristiansen vært hennes gode trøster. Å trøste henne gjorde han med glød, både dag og natt. Hu var heller ikke så rent uskyldig. Elen var opprinnelig gift. Det var også far til Olaus, men ikke med Elen. Med en barnefødsel som bevis fikk Elens ektemann skilsmisse. Elen derimot måtte klare seg selv. Det endte i arresten, først for tyveri og så for sønnedrap.

Gjest hadde lenge gått med planer om å rømme. Slik saken utviklet seg for ham, med stadig flere avsløringer om tyverier, var det eneste utvei. Slik det alltid var når han havnet i buret. Elen ville være med, samt en cellekamerat som hadde 3 års tukthusstraff foran seg. Seks dager etter doms-avgiselsen for Elen starter flukten. De brøt seg gjennom to dører ved hjelp av en kniv, fortsatte over taket og ned på bakken. Elen og Gjest skilte der lag med den tredje rømlingen. De to dro utover Ilevollen, opp Stenberget og fant et tomt hus der de gikk i dekning.

Denne flukten ble ganske anderledes og helt spesiell for Gjest. For første gang i sitt liv tok han ansvar for en annen person. Han som hittil hadde hatt nok med seg selv. Selvsagt stjal han en båt og de dro sjøveien. Første stopp var Kristiansund. Der ble de værfast på grunn av storm. Mat hadde de lite av, så Gjest måtte gjøre et nattlig besøk inne i byen. Da været etter noen dager hadde løyet dro de sørover. Elen var ikke sjøvant. Det sinket dem. Stadig måtte de ankre opp for å døyve hennes sjøsyke. Tyveriene i Kristiansund ble oppdaget og ingen var i tvil om hvem tyven var. Som sjøvant røver var båt alltid hans redning. Men ikke denne gangen. Elens sjøsyke hadde sinket dem. Etter så vidt å ha passert Hustadvika ankret de opp og gikk til ro for natten. Det ble skjebnesvangert. Futen i Kristiansund og hans hjelpere tok dem igjen.

Tilbake i Kristiansund ble Elen og Gjest sittende i arresthuset til langt ut på sommeren. Hvordan det var fatt med henne ble mer og mer synlig. Den voksende magen lot seg ikke lenger skjule. Et barn var på vei. Det ble etter hvert avgjort at paret skulle returnere til Trondhjem. Underveis dit klarte Gjest på ny å rømme. Men han kom ikke langt. I kapproing med en båt med tre roere var svaret gitt.

Tilbake i Trondhjem ble Gjest på ny satt i rådstuearresten. Han håpet å møte Elen. Men hun var allerede flyttet til tukthuset i Kongens gate. Hennes dom var omgjort til livsvarig fengsel. Den skulle hun sone hun der.

Selv ble Gjest overført til festningsslave-riet på Brattøra. Slaveriets lenkegjenger

var et velkjent syn i alle norske festningsbyer. Slavene ble brukt til arbeidskraft på alle offentlige bygninger. I slaveriet ble han sittende. Kanskje mest fordi han ikke fant fluktmuligheter.

To uker før jul fikk han vite at han var blitt far til ei jente, født 2. desember 1818 på tukthuset. Barnet fikk navner Inger Maria. Dåpen skjedde 20. desember s.å. i Hospitalskirken, som lå på andre siden i Kongens gt.. Det var den tukthuset brukte ved slike anledninger. Faren ble oppgitt å være styrmann Johan Petter Svendsen fra Bergen. Senere ble det visst rettet til Even Kristiansen, men det kan ikke sees av kirkeboken. Even Kristiansen var navnet Gjest brukte hele tiden mens han var i Trondheim. Tukthuslivet var intet sted for et lite barn. Så snart det var forsvarlig ble hun tatt fra moren.

Gjest sin store og spektakulære flukt fra Trondheim startet i august 1820. I slaveriet hadde han funnet en venn. Han var den første voksne mannen Gjest slapp inn i sitt liv. Selv om de var ulike av type fant de tonen og utviklet vennskapet. De ville rømme sammen. Planen var å grave seg ut. I midten av september var tunnelen gravd ferdig. Et titalls fanger hadde vært med på å grave. Til sammen var det 14 mann som rømte den kvelden. Tunnelen gikk like ut i elvemølen. Vel oppe i fri-luft sprer flokken seg. Gjest og kameraten sniker seg fra naust til naust i ly av mørket. De endte opp i Sanden. Der var det båter nok. Med en slik dro de ut fjorden. Samtidig dro han ut av Trondheimshistorien og ikke minst ut av livene til Elen og datteren Inger Maria.

Om Inger Maria vet man lite. I Byneset historielags bygdebok III, som ble utgitt i 2003, finnes en kort notis om en Inger Marie, ikke Maria, Bergsplads. Der hevd-
des det at hun er Gjest Baardsens datter (med Elen Larsdr. Moe). Om det stemmer gjenstår å se. Denne Inger Marie nevnes i forbindelse med at hun i 1844 fikk en sønn med Jon Rasmussen på Bergsplass. Sønnen ble hetende Johan

Jonsen Berg og ble konfirmert i 1859 i Byneset kirke. I kirkeboka står moren oppgitt å være Marie Johannesdr., ikke *Inger Maria*.

Bosberg 21. november 2012
Tore Eid

Kilder: Erling T. Gjeldsvik: *Jakten på Gjest Baardsen – en biografi*, Oslo 2000.
Diverse kirkebøker (Digitalarkivet)

Brev hjem

– Et av de mest dyptgripende øyeblikk i mitt liv kom da jeg besøkte Ellis Island i New York. Mellom 1892 og 1924 kom mer enn 22 millioner innvandrere til America gjennom Ellis Island.

– Hva var det med America som gjorde at så mange mennesker forlot alt de hadde og reiste ut for å bygge et nytt liv i et fremmed land? Frihet.

– Den 7 September 1774 møttes den Kontinentale Kongress for første gang. (Britiske tropper var på vei mot Boston). Disse menn risikerte alt for sin frihet. Så de ble enige om at de ville åpne sin første sesjon i bønn. **Vår nasjon begynte på sine knær.**

«wThey prayed fervently for America, for Congress, and especially the town of Boston. Who can realize the emotion with which they turned imploringly to Heaven? It was enough to melt a hart of stone. I saw tears gush into the eyes of the old, grave Pacific Quakers of Philadelphia.»

(John Adams)

– Hundre og tretti år senere skinte et lys av frihet hele veien over Atlanterhavet til Byneset og vinket til en ung mann, Ole Fallan.

– To år senere i Sogndal bestemte en ung kvinne som het Kristina Aarrestad at hun også ønsket å bygge et nytt liv i Amerika. I en alder av 16 dro hun fra hjem og familie og satte seil for Amerika på skipet Lucianah.

– Kristina Aarrestad var min bestemor og Ole Fallan var min bestefar.

– Det sterke lys av frihet fra flammen fra Amerikanske prekestoler bragte dem til America.

– I september 1914 ble begge mine besteforeldre Amerikanske statsborgere. De møttes mens han jobbet på en sauefarm i Montana og ble etter hvert gift.

– Min bestefar ble stats senator og fredsdommer i Park fylke Montana. 30 år etter at han ble statsborger ledet han en sere-
moni for en ny gruppe innvandrere slik at de fikk sitt statsborgerskap.

– Så min Norske innvandrers arv var mye i tankene mine og i hjertet mitt når jeg gikk inn i innvandrers museet på Ellis Island.

Der har de dataterminaler der du kan lete etter opplysninger om dine forfedre.

– Jeg satte meg ned på en terminal og begynte å taste inn navn og datoer for min bestefar. Jeg tenkte «at dette ikke kom til å gå». Men plutselig, opp på skjermen spretter skipets passasjerliste som inkluderte min bestefars navn: Ole Eriksen Fallan 6. nov. 1905. Senere fant jeg også min bestemor.

– Sist sommer var mine døtre og jeg i Washington DC i en familiesammenkomst. Jeg hadde aldri vært i riksarkivet, men filmen National Treasure hadde gitt meg et ekte ønske om å se uavhengighetserklæringen og grunnloven.

– Når jeg entret rommet og nærmet meg monterer med uavhengighetserklæringen, følte jeg at jeg var på hellig grunn. Jeg stod over erklæringen og ble overveldet av følelser. Jeg la hånden på glassdekslet og lurte på dokumentets betydning og hvordan det hadde forandret verden.

– Jeg flyttet meg til høyre til monterer med grunnloven. Min yngste datter kom opp på siden av meg, så opp på meg og spurte « Pappa, hvorfor gråter du».

– Jeg måtte ta en liten pause og tenke på

det. Tilslutt fortalte jeg henne.

– Ideene, idealene, visjonene og troen i disse dokumentene er det som brakte min bestefar og bestemor til dette landet. Disse dokumentene er grunnen til at du og jeg er i live i dag.

– Jeg ble rørt til tårer fordi jeg skjønnte at uavhengighetserklæringen og grunnloven er mitt statsborgerskaps papirer.

– Jeg er veldig takknemmelig for min frihet. Og jeg er takknemmelig for mitt statsborgerskap i en nasjon som begynte på sine knær.

Dana Cooper

Redigert; I.O.Berg 2014

Engen Grøfteplog 100 år

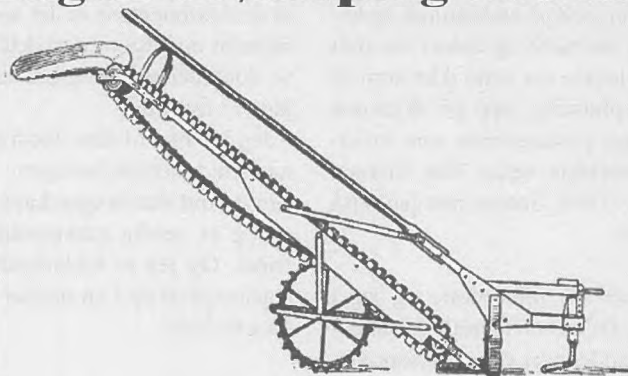
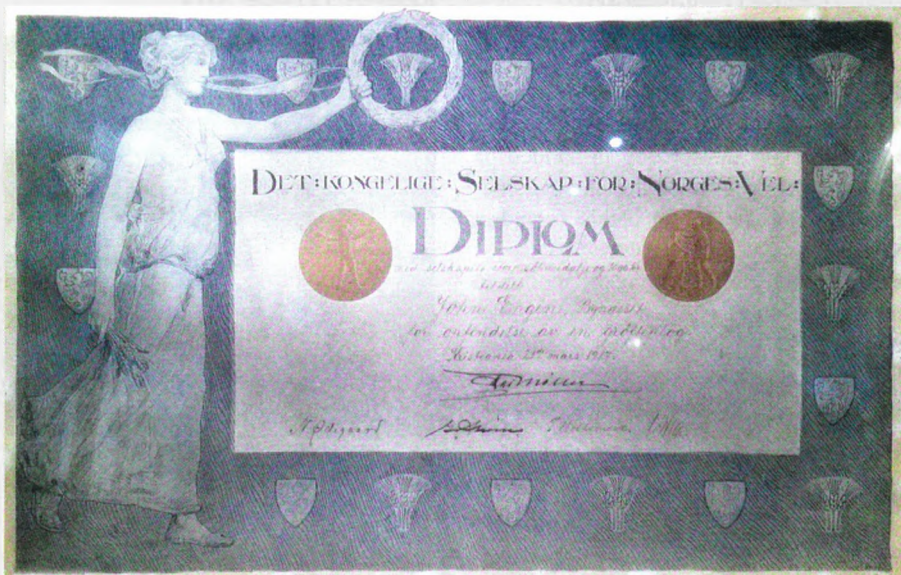

Fig. 35. Engens grøfteplog.

Tekst på Diplom: Diplom
Med selskapets store sølvmedalje og 1000 kr
John Engen Bynasset
For oppfindelsen av en grøfteplog
Kristiania 21de mars 1917.

Det nordiske landbruksmøte i Stockholm.

Rikslantbruksmøtet på Solvalla ved Stockholm ble åpnet lørdag under overvær av de kongelige. Som før nevnt er Norge representert på utstillingen bl. a. med hester og kyr. I maskinparken la en merke til Engens grøfteplog, som har vakt oppslkt i Sverige.

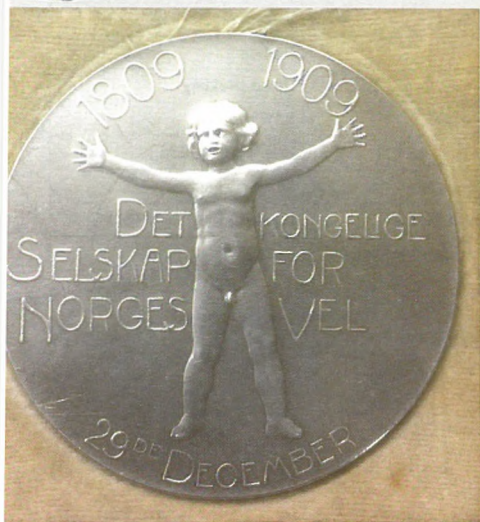
Første pinsedag var det sangerfest på Solvalla. Det deltok 5000 sangere. I går var det «Hembygden och Ungdommens dag» på utstillingen.

Adresseavisen har utsendt medarbeider på rikslantbruksmøtet, og vi vil bringe den første reportasje i morgen.

Deltok også på Trøndelagsutstillingen i 1930, da med Engen.

Ploggen kostet visstnok 50 kr i starten.

(1000 kr i 1917 tilsvarer ca 30 000,- kr i 2013 (SSB))

LØSNINGER PÅ JULENØTTER 2013

LITT AV ALT PÅ QUIZ OG TVERS

	SPØRSMÅL	SVAR
1	Prinsen Hotel i Trondheim er nå (november 2013) med i hotellkjeden..?	THON
2	Navnet på måltidet mellom frokost og middag brukt i "gamle dager"?	DUGURD
3	Hvilket pavenavn (ikke sammensatt) har vært brukt flest ganger?	Johannes (XXIII)
4	E39 starter i Aalborg i Danmark og ender i...?	Trondheim
5	Cupfinalen i fotball for kvinner ble spilt 23. november 2013 mellom Stabæk og?	Avaldsnes
6	Hva ble tilhengerne av forkynneren Hans Nielsen Hauge (1771-1824) kalt?	Haugianerne
7	Cornwall i England var i antikken en storprodusent av hvilket metall?	Tinn
8	Skriv to par(mann,kvinne)som hver skriver navnet likt både for- og baklengs.	Otto - Anna, Ebbe - Elle
9	AEIMRST - Sorter bokstavene til å bli et vevet tøyestykke.	Stramei
10	Hjalmar "Hjallis" Andersen hadde fylt 90 år før han døde på denne dato...?	27-mars-13
11	Hvilken norsk forfatter har skrevet romanen "Blåbreen"?	Vera Henriksen
12	Felles egenavn på skoler i Lillehammer, Oslo og Kristiansand?	KRINGSJÅ
13	I hvilket land hører flyselskapet Air Memphis hjemme?	Egypt
14	Uttrykket "sekunda ikke" finnes i hvilket teaterstykke/musikal?	Bør Børson jr.
15	Hva heter konsernsjefen i Statoil?	Helge Lund
16	Klokka justeres 1 time fra normaltid til sommertid, men hvilken vei?	1 time frem
17	I hvilken by kan du besøke Misjonsmuseet fra 1864?	Stavanger
18	Er Madagaskar selvstendig republikk med eget flagg?	Ja
19	Byen Stalingrad fikk i 1961 nytt navn. Hva heter byen nå?	Volgograd
20	Hvilken sportsgren på is ble med i vinter-OL fra 1998?	Curling
21	På land forbindes aktiviteten med garn, i sjøen med tråd. Fellesnavn?	Hekle (Hekling)
22	Nåværende stat i USA som hadde jernbanedrift fra 1879 - 1966.	HAWAII
23	Hvem har normalt lengst drektighetstid av gris og løve?	Gris, 115d. (108d.)
24	Insektgruppe med over 170000 arter, mange med fargerike vinger.	Sommerfugler
25	Sorter bokstavene til å bli navnet på en viktig aktør hvert døgn hele året.	IETSOTIMGEKTOLUTNROSIT
	Skriv løsning/forslag på nr. 25 her	Meteorologisk Institutt

Vinnere av bokpremier JULENØTTER 2013:

1. Siw Anita By og Roger Metlie
2. Helge By
3. Olaug Klemetsaune Haug

JULEQUIZ 2014

	SPØRSMÅL - MANGE TEMAER I ALLE RIKER	SVAR
1	"Skurkenavnet" til Giovanni Henriksen før han kom til "Lilyhammer"?	
2	Hva er slagordet til handelskjeden Europris?	
3	Hva kalles en samling pressede planter?	
4	Kan du reise med direktefly fra Norge til Gibraltar?	
5	Hvor mange ministre (statsråder) tok Erna Solberg med i sin nye regjering i 2013?	
6	Hvilket grunnstoff har det kjemiske symbolet C?	
7	Hva er tittelen til den øverste embetsmann på Svalbard?	
8	Hva var Zil og Zis i det gamle Sovjetunionen?	
9	Hvor mange Oscar mottok Katharine Hepburn?	
10	Hvilket land er størst; Danmark eller Litauen?	
11	Hvor mange kommuner er det i Sør-Trøndelag?	
12	Hvilken norsk by var den første som fikk elektriske gatelys?	
13	Hva slags kjøtt spises det mest av i verden?	
14	Ved hvilken norsk by finner vi Atlanterhavsparken?	
15	I hvilket land oppstod trossamfunnet som er kjent som Smiths venner?	
16	Hva slags vekst er Granny Smith?	
17	Hva heter Langbein på engelsk?	
18	Hvor i kroppen sitter silbeinet?	
19	Hvilken svensk forfatter har skrevet barneboken "Solegget"?	
20	Hvilken kommune i Sør-Trøndelag er størst i areal?	
21	Hvilket italiensk motorsykelmerke ble i 2012 kjøpt opp av Audi?	
22	Hva er de sju første ordene i Ivar Aasens dikt "Nordmannen"?	
23	Hvem var den første som løp 10000 meter på under 29 minutter?	
24	Hvem er (2014) justisminister i Norge?	
25	Hvilke 3 arter av våk hekker i Norge?	

LØST AV: .....

.....

Svar på JULEQUIZ 2014 må være levert/sendt senest SØNDAG 1. FEBRUAR 2015.

POST: Ole Arnfinn By, Martin Haugens v 23, 7070 Bosberg.

E-post: arn-b@online.no TELEFON/SMS: 91519281

3 bokpremier trekkes blant de med alle/flest riktige besvarelser.

BYNESET HISTORIELAG

PÅ NY AMERIKA-TUR

10. – 25. September 2015

For tredje gang inviterer Byneset Historielag på tur til USA. Denne gangen har vi valgt ut statene New York, Minnesota og Wisconsin. Men først starter vi med to overnattinger på Island. Her blir det en heldagsutflukt der vi bl.a. besøker Alltinget, det første demokratiske tingsted i verden, Gullfoss og Geysir m.m. Videre går turen til New York og vi skal bo sentralt på Manhattan. Rundtur i byen der vi ser på de store severdighetene. Det blir båttur ut til frihetsstatuen og immigrasjonsøya Ellis Island. Vi flyr videre til Minneapolis der selve bussturen starter. Underveis er det god anledning til å besøke slekt eller få besøk på hotellene. På årets tur blir det ikke lange kjørestrekninger. Vi skal få et godt innblikk i hvordan utvandra Bynesinger levde i Midtvesten. Vi besøker et indianerreservat og Amish folket.

Pris pr person i dbl rom kr 21.900.-

Enkeltrumtillegg kr 5 800

Fly Trondheim – Island – USA t/r

All transfer på Island

2 overnattinger i sentrum av Reykjavik inkl. frokost

Heldagsutflukt på Island med skandinaviatalende guide

Transfer i New York

Rundtur i New York med norsk guide

Båtbillett til Frihetsgudinnen og Ellis Island

Innenriksfly fra New York til Minneapolis

All busstransport i Midtvesten

12 overnattinger i USA inkl. frokost

15 middager eller lunsj på Island og USA

Norsk reiseleder og norske guider underveis

Inngang til de fleste museer underveis

Registrering av ESTA innreisetilattelse til USA (inkl. avgift på \$14 dollar)

Enkeltrumtillegg kr 5800.-

Vi reserverer plasser for nyttår. I januar blir man kontaktet av reiseselskapet vi skal benytte på denne turen. Denne turen er åpen for alle.

Påmelding : Tlf 943 303 35
eller frodehove@hotmail.com

Program for turen

Dag 1 : Avreise fra Værnes til Island og Reykjavik. Det vil bli satt opp flybuss fra Byneset via Leinstrand og Heimdal. 200 kr pr pers. Vi ankommer hotellet på Island på ettermiddagen. Felles middag.

Dag 2 : Etter frokost møter vi vår guide som skal ta oss med rundt på Island. Vi besøker Alltinget om ble grunnlagt i år 930 som det første demokratiske tingsted i verden. Videre besøker vi Islands største foss, Gullfoss og de varme kildene i og ved Geysir. NB! Ta med badetøy om man ønsker å bade i «den blå lagune». Felles middag på kvelden.

Dag 3 : På formiddagen kjører vi ut til flyplassen og reiser videre til New York. Vi skal bo sentralt på Manhattan like ved Time Square med sine neobelysninger. De som ønsker det kan være med og besøke toppen av Empire State Building. Middag på hotellet.

Dag 4 : Etter frokost vil en norsk lokalguide ta oss med rundt på Manhattan. Vi besøker bl.a. Central Park, minstedet etter John Lennon hvor han ble skutt, Harlem, FN Bygningen, China Town, Little Italy, Wall Street, Grand Zero hvor tvillingtårnene stod. Så reiser vi med båt ut til Frihetsgudinnen og immigrasjons-øya Ellis Island. Middag på hotellet. Resten av kvelden på egen hånd. Kanskje vil noen benytte sjansen på å besøke et Broadway show.

Dag 5 : Etter frokost kjører vi til flyplassen og flyr til Minneapolis i Minnesota. Flytiden er på ca 2,5 time. Vi får en guida rundtur i Minneapolis og St Paul før vi sjekker inn på vårt hotell som ligger like ved Mall of America (USA's største kjøpesenter)

Dag 6 : Vi kjører sørøstover og stopper for lunsj på turen ned til La Crosse. Vi kjører innom Fillmore, Choice, Bratsberg og Rushford, områder som de første utvandrerne fra Byneset slo seg ned.

Dag 7 : Dagsutfukt til nabostaten Iowa der vi skal besøke en John Deere-fabrikk. På vei tilbake stopper vi i den «norske» byen Decorah. Der besøker vi Vesterheim Museum som gir et godt innblikk i nordmenns liv i området. Besøk gjerne byens Mc Donalds som har norsk rosemalning på veggene. På kvelden er det Cruise, med båttur på elva Mississippi. Der inntar vi middagen ombord

Dag 8 : Vi starter dagen med et besøk i Norskedalen. Et utendørsmuseum med stor samling bygninger fra de norske immigrantene. Vi sjekker inn på hotellet i Madison. På kvelden besøker vi Sons Of Norway i nabobyen Stoughton.

Dag 9 : Rundtur i Madison som er hovedstaten i delstaten Wisconsin.

Dag 10 : Vi fortsetter nordover og skal bli bedre kjent med indianer- og Amish-kulturen. Vi skal også besøke en norskrelatert restaurant. Vi overnatter i byen Eau Claire.

Dag 11 : i dag skal vi se nærmere på det amerikanske landbruket og skal på gårdsbesøk. Vikingene kalte dette landet for «vinland» og i dette området dyrkes det vin som vi skal se nærmere på.

Dag 12 : Vi ser nærmere på byen Eau Claire. Deretter til nabobyen Chippewa Falls hvor vi skal besøke ølbryggeriet Leinenkugel Brewery.

Dag 13 : Vi setter kursen mot en av de store sjøene, Lake Superior. Vi skal bo i byen Duluth som er en stor havneby. Etter en rundtur i byen sjekker vi inn sentralt i sentrum. Vi besøker bl.a. Leiv Erikson park med et vikingskip i full størrelse og Enger Park/Tower med en flott utsikt over byen og Lake superior.

Dag 14 : På formiddagen kjører vi til Minneapolis. Vi skal bo på samme hotell som ved turens start. Det blir god tid for de som ønsker shopping på Mall of America. Det går skyttelbusser i mellom hotellet og kjøpesenteret. Avslutningsmiddag på kvelden.

Dag 15 : Avreise fra Minneapolis via Island

Dag 16 : Ankomst Norge

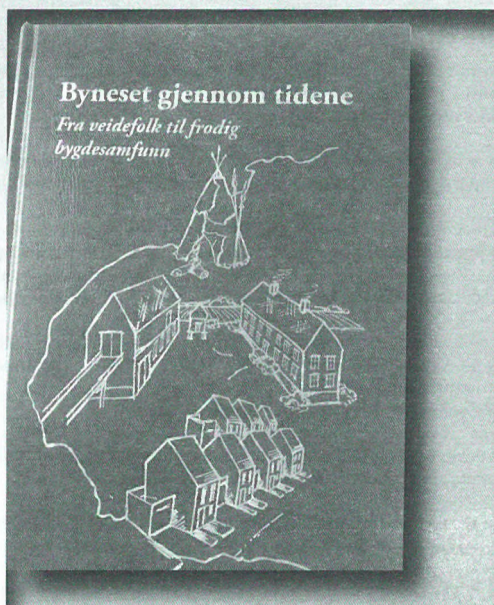
Julegavetips

fra Byneset historielag

**Bøker, kalender for 2015, Årshäfte 2012
og DVD-er.**

Årets bygdebok er:

«Byneset gjennom tidene»

Salg på: Spongdal, Prix, 5.- 6. -12. og 13. desember.
Alle dager fra kl. 10 – 17.

Coop Rye selger artiklene i butikken alle dager i
åpningstida.

Lurer du på noe angående salget, kan du ta kontakt
med Jarle Haugum (97586159)

 Byneset historielag

ønsker alle en riktig God Jul -

og Godt Nyttår 2015!

